

Indholdsfortegnelse

Forord.....	2
Sammenfatning	4
1. Selvstyre.....	7
1.1 Indholdet i selvstyreaftalen	7
1.2 Overtagelse af nye sagsområder	7
1.3 Råstofområdet	8
1.4 Overtagelse af sagsområder eller velfærdsforbedringer	10
2. Finanspolitikken.....	12
2.1 Finanslov 2009.....	12
2.2 De nye kommuner	13
2.3 Hjemmestyret og kommunerne.....	14
2.4 Modernisering af den offentlige sektor.....	15
2.5 Finanskrisen	16
2.6 De kommende års finanspolitiske udfordringer.....	19
2.7 De økonomiske rammer for FFL2010	23
2.8 De offentlige overenskomster	24
3. Omstilling af erhvervslivet.....	27
3.1 Strukturelle udfordringer inden for erhvervs- og arbejdsmarkedsområdet.....	27
3.2 Fiskerikommissionens anbefalinger.....	29
3.3 Ressourcerenten	33
3.4 Produktiviteten	35
3.5 Infrastrukturinvesteringer og affaldshåndtering.....	36
4. Uddannelsesområdet	39
4.1 Folkeskolen	39
4.2 Bygdeskolerne.....	41
4.3 Uddannelsesplanen.....	43
Bilag A: Den økonomiske situation	46

Forord

Et stort flertal stemte den 25. november 2008 ja til selvstyre. Med selvstyret får Grønland ejendomsretten til at råde over og udnytte undergrundens ressourcer ved overtagelse af råstofområdet. Desuden kan Grønland overtage en lang række forvaltningsområder fra staten, efterhånden som der bliver økonomisk mulighed for det.

Selvstyret skal selv finansiere de områder, der overtages fra den danske stat. Hvis den økonomiske vækst udebliver, bliver der hverken råd til velfærdsforbedringer eller overtagelse af opgaver fra staten.

Selvstyret skal selv skabe rammebetingelser, der kan føre til en høj økonomisk vækst. Væksten skal foruden hjemtagelser også finansiere stigende sundhedsudgifter, velfærdsforbedringer, renoveringsefterslæb på boligområdet, en forbedret affaldshåndtering og en stigende ældrebefolkning. For at Grønland kan få råd til både at hjemtage opgaver fra staten og skabe velfærdsforbedringer, skal den økonomiske vækst op på et højt niveau. Men det kan kun lykkes, hvis vi udnytter de vækstpotentialer, som vi har.

Den internationale finanskrisen og recessionen i de fleste økonomier i verden får også virkninger i Grønland. Det er blevet og bliver dyrere og vanskeligere at låne penge, og en række projekter i mineindustrien er derfor blevet forsinket. Men samtidig giver en lavkonjunktur også anledning til at sætte endnu mere gang i uddannelsesindsatsen, øge investeringer i erhvervsuddannelser og kollegier.

Derudover skal der gøres en særlig indsats for at nedbringe vores CO₂-udledning. De initiativer, der kan give den største effekt er indenfor varmesektoren. På lang sigt vil effektivisering af fiskeriet, flere vandkraftværker og udnyttelse af overskudsvarme ligeledes kunne bidrage til en reduktion i CO₂-udledningen.

Selv om Landskassens økonomi fortsat er god, er der flere forhold der taler for, at finanspolitikken nu bør strammes. Landskassens resultat i perioden 2007 til 2009 viser samlet set et underskud på i alt 877,5 mio. kr. En del af underskuddet skyldes ekstraordinært store udlån til Nukissiorfiit, som senere vil blive betalt tilbage til Landskassen. Alligevel er udviklingen bekymrende, fordi driftsudgifterne stiger meget mere end indtægterne. Det bliver nu nødvendigt at bremse udgiftsvæksten. Alternativet er, at skatter og afgifter må øges.

I Politisk-Økonomisk Beretning 2009 præsenteres landsstyrets vision for at overkomme de to store strukturelle udfordringer på vejen mod større vækst og økonomisk uafhængighed, nemlig uddannelse og overgang til højproduktive erhverv.

For det første skal flere uddannes til de jobmuligheder, som opstår i de kommende år. Uddannelsesindsatsen vil fortsat have fokus på at få flere af folkeskolens afgangselever videre i et uddannelsesforløb og flere ikke-faglærte ind i et udviklingsforløb. Landstyret vil samtidig øge fokus på folkeskolen. Eleverne i folkeskolen skal have bedre betingelser for at erhverve de nødvendige kundskaber og færdigheder, der muliggør, at de kan tage en uddannelse på et internationalt niveau.

For det andet skal arbejdskraft flyttes over i de erhverv, der skaber økonomisk vækst. Gennem omskoling og mobilitetsfremme kan nogle fiskere og fangere overgå til andre erhverv, og specielt er det vigtigt, at de unge får en uddannelse og tilskyndes til at tage job i fremtidens erhverv. Det vil betyde højere indkomster, også for de familier der bliver i fiskeri- og fangererhvervet, og det vil få skatteindtægterne til at stige.

Sammenfatning

Med den nye selvstyreordning er der åbnet mulighed for, at Grønland kan overtage en række sagsområder fra staten, eksempelvis råstofområdet, retsplejen, arbejdsmiljø samt finansiel regulering og tilsyn.

Til forskel fra den gældende hjemmestyreordning skal Grønland under Selvstyret selv finansiere de områder, der overtages fra den danske stat. Finansministeriet har skønnet, at staten i dag anvender over 300 mio.kr. på de områder, som Selvstyret kan overtage.

Muligheden for at hjemtage nye områder skal overvejes nøje. Hjemtagelse af nye områder skal ske indenfor rammerne af en ansvarlig økonomisk politik. Overtagelserne af nye områder skal ske efterhånden som den økonomiske vækst giver mulighed for det, og hjemtagelser må ikke prioriteres på bekostning af de svageste i samfundet.

Nogle områder kan Selvstyret overtage for de beløb, som staten anvender i dag. På andre områder vil det blive væsentligt dyrere for Selvstyret. Eksempelvis vil overtagelse af lovgivning og tilsyn på det finansielle område koste Selvstyret væsentligt mere, end hvad staten bruger i Grønland i dag. Det kan også blive dyrere, hvis Selvstyret vælger at højne kvaliteten og omfanget på forvaltningen indenfor det pågældende sagsområde i forhold til den måde, det blev forvaltet under staten.

Overtagelse af sagsområder fra staten stiller krav om en velovervejet prioritering af Landskassens midler. Debatter i landstingssalen har tydeliggjort et stort ønske fra alle landstingets partier om, at der afsættes flere midler til forbedringer af velfærden. Landstinget har eksempelvis drøftet en forhøjelse af førtidspensioner, forbedringer af sundhedsvæsenet og bedre forhold for de udsatte børn og unge. Store overtagelser af sagsområder fra staten indenfor en kortere årrække vil betyde, at der ikke samtidig er økonomisk råderum til sådanne velfærdsforbedringer.

Selv om Landskassens økonomi fortsat er god, er der flere forhold der taler for, at finanspolitikken nu bør strammes.

Landskassens resultat i perioden 2007 til 2009 viser samlet set et underskud på i alt 877,5 mio. kr. En del af underskuddet skyldes ekstraordinært store udlån til Nukissiorfiit, som senere vil blive betalt tilbage til Landskassen. Alligevel er udviklingen bekymrende, fordi driftsudgifterne stiger meget mere end indtægterne. Det bliver nu nødvendigt at bremse udgiftsvæksten. Alternativet er, at skatter og afgifter må øges.

I lighed med mange andre lande vil Grønland over de næste årtier få væsentlig flere ældre, mens antallet af erhvervsaktive ikke vil vokse i samme omfang. Befolkningsfremskrivninger viser, at

antallet af ældre vil blive mere end fordoblet i løbet af de næste 25-30 år. Flere ældre betyder stigende udgifter til alderspensioner, ældrepleje, medicin, sundhedsydelser mv.

Finanskrisen har medført faldende råvarepriser. Samtidig udviser långivere nu en væsentligt større tilbageholdenhed med udstedelse af nye lån. Nogle af de råstofprojekter, som for få måneder siden så lovende ud, kan nu vise sig at være urentable og vil derfor blive forsinket indtil lavkonjunkturerne forbedres. Finanskrisen vil medføre, at det bliver vanskeligere for Hjemmestyret, aktieselskaberne og andre at få finansieret nye projekter.

Når skattebetalingerne til det offentlige stiger som følge af økonomisk vækst tilfalder størstedelen af indtægtsstigningen kommunerne. I bloktilskudsaftalerne mellem kommunerne og Hjemmestyret er der samtidig tradition for, at kommunerne kompenseres for udgifter som følge af ny lovgivning. Der er i befolkningen en forventning om, at økonomisk vækst og dermed flere indtægter til det offentlige indebærer, at velfærden forbedres. Der er imidlertid indbygget en skævhed i den nuværende fordeling af skatteindtægter mellem Hjemmestyret og kommunerne. Hovedparten af stigningen i skatteindtægterne tilfalder kommunerne, mens det er Hjemmestyret, der skal finansiere en stor del af velfærdsforbedringerne.

Landsstyret vil tage initiativ til, at der fremover sikres en rimelig balance mellem den service, der finansieres af kommunerne, eksempelvis ældrepleje og folkeskoler, og den velfærd, der finansieres af Hjemmestyret, eksempelvis sundhedsvæsenet og offentlige pensioner.

Den biologiske rådgivning anbefaler en afdæmpning i fiskeriet. Derfor er det vigtigt, at arbejdet med at udvikle andre erhvervsmuligheder bliver intensiveret i de kommende år. Landsstyret vurderer fortsat, at mulighederne for nye erhvervsaktiviteter indenfor råstofsektoren, aluminiumsindustri og turisme er lovende. Udviklingen kan dog gå langsommere end tidligere forventet. Et fornuftigt udbytte ved drift af miner og ved aluminiumsproduktion afhænger af råvarepriserne på verdensmarkedet. Finanskrisen har medført, at råvarepriserne falder. Prisfaldet kan føre til, at nogle råstofprojekter bliver urentable og dermed udsættes. Finanskrisen medfører desuden, at det kan blive vanskeligere at få finansieret nye projekter.

En stor udfordring for Selvstyret bliver at overføre arbejdskraft til de nye erhverv, der kan skabe økonomisk vækst. Alt for mange personer er i dag fastholdt i beskæftigelser, der giver en lav indtjening og dermed et lavt velstandsniveau. Det problem kan ikke løses ved at øge de offentlige tilskud. Omskoling og mobilitetsfremme skal i stedet flytte et stort antal personer, som har en lav indtjening, over i erhverv med bedre indtjening. Mange fiskere og fangere kan tjene mere ved at overgå til andre erhverv, hvor der er stor efterspørgsel efter arbejdskraft. Når det sker, øges både familiernes indkomster og skatteindtægterne, og konsekvensen bliver, at samfundet som helhed bliver rigere.

Det offentliges indtægter fra ressourcerne i fiskeriet er i dag små. Landsstyret har haft nedsat en fiskerikommission, som er kommet med forslag til løsning af en række strukturelle problemer i fiskeriet.

Det er landsstyrets vurdering, at større indtægter til det offentlige forudsætter en afgang af arbejdskraft fra både fiskeriet og fra fiskeindustrien. På grund af landingspligten har vi opretholdt et delvist ineffektivt fiskerierhverv. Større indtægter til det offentlige forudsætter derfor en gradvis ændring eller afskaffelse af landingspligten og en strukturtilpasning i fiskeriet hen imod højere produktivitet. En ændring kunne tage hensyn til lokale områder, medens det parallelt kunne være afskaffet andre steder.

Landskassens og kommunernes økonomi belastes af, at en del af arbejdsstyrken ikke er i beskæftigelse. Desuden er en større del af de beskæftigede ansat af det offentlige eller beskæftiget i erhverv, der er finansieret gennem tilskud fra det offentlige. Beskæftigelse i job, der er betinget af tilskud, finder primært sted indenfor fiskeri, fangst og landbrug samt indenfor trafik og forsyning.

I de kommende år skal flere uddannes til de jobmuligheder, som opstår indenfor nye erhverv. Landsstyret har i 2005 igangsat en uddannelsesindsats, som har som mål, at 2/3 af den grønlandske arbejdsstyrke i 2020 skal have en kompetencegivende uddannelse. Uddannelsesindsatsen vil frem til 2012 fortsat have fokus på at få flere af folkeskolens afgangselever videre i et uddannelsesforløb og flere ikke-faglærte ind i et udviklingsforløb.

Uddannelsesindsatsen har allerede haft effekt. Flere unge starter i dag på gymnasiet eller på en erhvervsuddannelse end for blot få år siden. Derudover starter flere på erhvervsuddannelser og de videregående uddannelser. Men sideløbende med indsatsen indenfor erhvervsuddannelsesområdet er der behov for at øge fokus på folkeskolen. Manglende kundskaber fra folkeskolen er ofte årsag til, at elever ikke søger videre i uddannelsessystemet, eller at eleverne forlader deres uddannelse uden eksamensbevis. Alle folkeskoleelever i både byer og bygder skal have gode betingelser for at erhverve de nødvendige kundskaber og færdigheder for at få en videreuddannelse på et internationalt niveau.

Grønland har 54 bygdeskoler. Disse skoler er ofte karakteriseret ved, at elevtallet er meget lavt, lærerne har ofte ikke en seminarieuddannelse, og undervisningen foregår tit samlet for flere aldersgrupper. Betingelserne i bygdeskolerne medfører, at mange elever ikke får en tidssvarende undervisning.

1. Selvstyre

Et stort flertal stemte den 25. november 2008 ja til selvstyre. Med selvstyret får Grønland ejendomsretten til at råde over og udnytte undergrundens ressourcer, lige så snart Selvstyret overtager råstofområdet. Desuden kan Grønland overtage en lang række forvaltningsområder fra staten.

Muligheden for at hjemtage nye områder skal naturligvis udnyttes. Hjemtagelse af nye områder skal imidlertid ske indenfor rammerne af en ansvarlig økonomisk politik og må ikke medføre forringede forhold for de svageste i samfundet.

1.1 Indholdet i selvstyreaftalen

En ny økonomisk ordning mellem Grønland og Danmark:

Under Selvstyret vil Grønland fortsat modtage et årligt bloktilskud fra staten. Selvstyreaftalen indebærer, at bloktilskuddet fra Danmark under selvstyreordningen er fastlåst reelt til godt 3.4 mia. kr. i dansk 2009 pris- og lønniveau. Beløbet vil årligt blive reguleret i takt med pris- og lønniveauet i Danmark.

Den nye økonomiske ordning mellem Grønland og Danmark indeholder også bestemmelser vedrørende de økonomiske forhold for Grønlands overtagelse af nye sagsområder. Nye overtagne sagsområder skal finansieres af Selvstyret selv - til forskel fra hjemmestyreordningen, hvor overtagelser af sagsområder blev finansieret via et forhøjet bloktilskud.

1.2 Overtagelse af nye sagsområder

Med aftalen kan Selvstyret overtage 33 forvaltningsområder fra staten, efterhånden som der bliver økonomisk mulighed for det. De største sagsområder, der kan overtages, er politi, retsvæsen og kriminalforsorg. Her brugte staten i 2006 ca. 220 mio. kr. i Grønland. Et andet område er fx meteorologi. Her brugte staten i 2006 ca. 25 mio.kr.

Nogle områder kan Selvstyret overtage for de beløb, som staten anvender i dag. På andre områder vil det blive væsentligt dyrere for Selvstyret. Eksempelvis vil overtagelse af lovgivning og tilsyn på det finansielle område koste Selvstyret væsentligt mere, end hvad staten bruger i Grønland i dag, ligesom der med stor sandsynlighed vil blive store rekrutteringsproblemer på grund af, at der skal bruges mange specialister til at varetage området. Det kan også blive dyrere, hvis Selvstyret vælger at højne kvaliteten og omfanget på forvaltningen indenfor det pågældende sagsområde i forhold til den måde, det blev forvaltet under staten.

Råstofområdet:

Landsstyret overtager råstofområdet som det første sagsområde efter indførelsen af Selvstyret. Det endelige tidspunkt skal fastlægges i samarbejde med staten. Overtagelsen af råstofområdet vil

medføre en årlig landskasseudgift på 11,9 mio.kr. Derudover vil der være et merbevillingsbehov på 21 mio. kr. i forbindelse med køb af statens aktier i Nunaoil A/S.

Udlændingeområdet:

Ved en overtagelse af udlændingeområdet vil Selvstyret selv kunne regulere betingelserne for opholdstilladelse i Grønland. Et behov der er stadig stigende i takt med behovet for udenlandsk arbejdskraft efter alt at dømme vil blive stadig større. Derfor mener landsstyret, at udlændingeområdet bør overtages i en nærmere fremtid, således at vi får tilpasset forvaltningen og regler på udlændingeområdet og smidiggjort dem efter grønlandske forhold.

Da udlændingeområdet og sammenhængen med grænsekontrollen imidlertid er et komplekst område, er det vigtigt at analysere, hvad der skal til for at overtage udlændingeområdet, samt hvad det vil koste at forvalte området, før overtagelsen gennemføres. Dette indledende arbejde har landsstyret igangsat.

1.3 Råstofområdet

Udviklingen af råstofområdet udgør potentielt det vigtigste element i en fremtidig erhvervsudvikling og hermed grundlaget for skabelsen af de indtægter, som i fremtiden vil kunne gøre landet mere økonomisk selv bærende.

Spørgsmålet om fordeling af indtægter fra råstofaktiviteter i Grønland har været et af de helt centrale temaer i selvstyrekommissionens arbejde. I det fremsatte lovforslag til Grønlands Selvstyre tilfalder indtægterne fra råstofaktiviteter Grønlands Selvstyre, dog således at udviklingen i statens tilskud vil være påvirket af størrelsen af de offentlige indtægter, som måtte komme fra råstofaktiviteter. Med forslaget vil statens tilskud således blive reduceret med et beløb, som svarer til halvdelen af de indtægter fra råstofaktiviteter, som ligger udover 75 mio. kr. i et givent kalenderår. Såfremt der på et tidspunkt sker en reduktion i de årlige råstofindtægter til under niveauet på de 75 mio. kr., vil bloktilskuddet igen blive øget med et beløb svarende til halvdelen af reduktionen. Når statens tilskud til Selvstyret er reduceret til nul kroner, indledes der forhandlinger mellem Selvstyret og regeringen om de fremtidige økonomiske relationer. I forhandlingerne indgår bl.a. spørgsmålet om fordeling af indtægter fra råstofaktiviteter i Grønland og spørgsmålet om genoptagelse af statens tilskud til Selvstyret.

Efter lovforslaget kan Grønlands Selvstyre bestemme, at råstofområdet skal overgå til Selvstyret. Såfremt Råstofområdet hjemtages pr. 1. januar 2010 vil det betyde merudgifter på følgende områder:

Tabel 1.1: Merudgifter på råstofområdet ved hjemtagelse

	FL 09	BO 10	BO 11	BO 12
Rådgivning fra GEUS og DMU og myndighedsrelaterede opgaver		5,9 mio.	5,9 mio.	5,9 mio.
Forøget udgift til kapitaltilførsel til Nunaoil		6,0 mio.	6,0 mio.	6,0 mio.
Køb af statens aktier i Nunaoil A/S ca.	21 mio.	0,0 mio.	0,0 mio.	0,0 mio.
Merbevillingsbehov i alt	21 mio.	11,9 mio.	11,9 mio.	11,9 mio.

Kilde: Råstofdirektoratet

Indenfor efterforskning efter kulbrinter har nogle af verdens største olieselskaber søgt om efterforsknings- og udnyttelseslicenser i grønlandsk farvand. Selskaber som ExxonMobil, Chevron, Husky Energy, Cairn Energy PLC, EnCana Corporation, DONG Energy og PA Resources planlægger i de kommende år at investere milliarder i udviklingen af det grønlandske oliepotentiale.

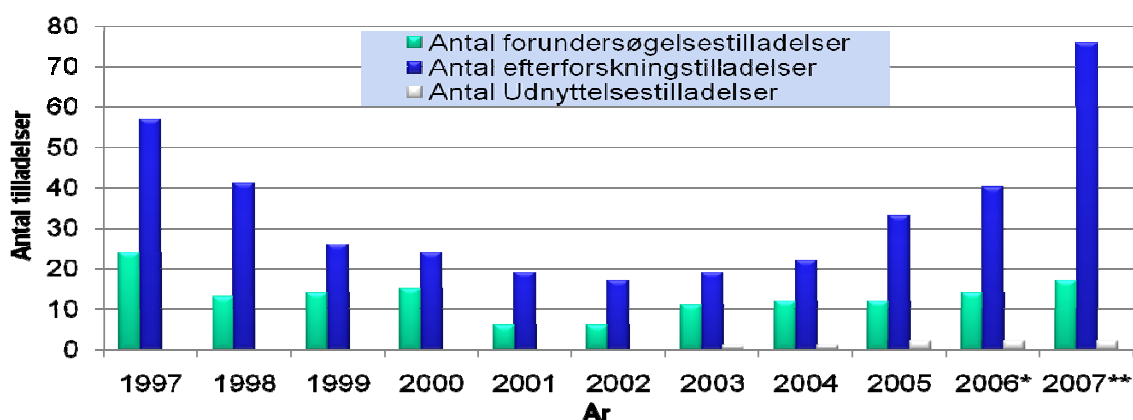
I løbet af 2007 og 2008 er antallet af efterforsknings- og udnyttelsestilladelser steget fra 2 til 13. Det samlede areal af olielicenserne er steget fra 6.882 km² til ca. 130.000 km².

Der er tale om en langsigtet satsning, hvor selskabernes tidshorisont for igangsættelse af egentlig produktion formentlig ligger mange år ude i fremtiden. Der er således også tale om strategier, som har til hensigt at sikre olieselskaberne et langsigtet reservegrundlag.

Klimaforandringerne vil formentlig have en positiv effekt på den fremtidige råstofefterforskning, både på land og i havområderne. Højere temperaturer og dermed længere feltsæsoner, kortere vintre, en længere sæson med åbent vand, mindre isdække og færre isfjelde er alle faktorer, der i høj grad vil øge mulighederne for, at selskaber kan undersøge mulighederne for råstofforekomster i Grønland.

På mineralområdet har den stigende efterforskningsindsats i de senere år omfattet udgiftstunge projekter som Malmbjerget i Østgrønland, Eudialitprojektet i Sydgrønland, Isua projektet i Nuuk regionen, Citronen Fjord i Nordgrønland, diamantprojektet ved Kangerlussuaq i Vestgrønland og guld-palladiumprojektet i Skærgårdsintrusionen ved Kangerlussuaq i Østgrønland.

Figur 1.1: Udviklingen i udstedte mineraltilladelser, 1997 – 2007

Kilde: Råstofdirektoratet

Den finansielle krise vil smitte af på efterforskningsaktiviteten i Grønland. I 2008 blev der meddelt udnyttelsestilladelser til det britiske selskab Angus & Ross til genåbning af Maarmorilikminen og til det canadiske selskab International Molybdenum til igangsættelse af udnyttelsesforanstaltninger vedrørende Malmbjerg projektet. På grund af finanskrisen og den opståede uro omkring råvarepriser og finansiering, er igangsættelse af begge projekter blevet forsinket. Således fortsætter arbejdet med opbygningen af infrastruktur m.m. i Maarmorilik, men nu med en forventet produktionsstart i 2010.

1.4 Overtagelse af sagsområder eller velfærdsforbedringer

Befolkningen i Grønland har som i andre lande ønsker om større og bedre velfærd. Dette kommer bl.a. til udtryk gennem befolkningens ønsker om, at f.eks. førtidspensionen skal forhøjes, og at sundhedsbetjeningen skal forbedres.

Finansloven for 2009 viser, at udgifter til social og sundhedsområdet udgør over 2,2 milliarder kr. Dermed er der tale om, at omkring 40 pct. af landskassens samlede indtægter anvendes hertil.

Samtidig giver selvstyreaftalen mulighed for at overtage en lang række af de sagsområder, som i dag varetages af Danmark. En overtagelse af sagsområder fra staten vil indebære, at Grønland selv skal afholde de udgifter, der er forbundet med sagsområderne. Hvis alle sagsområder overtages fra staten, vil det betyde, at Grønland skal afholde årlige udgifter på mere end 300 mio. kr.

En indførelse af Selvstyre betyder således, at økonomisk ansvarlighed mere end nogensinde før bliver vigtig. En økonomisk ansvarlig politik er en politik, hvor der på langt sigt er balance på de offentlige finanser. Dette har nogle vigtige konsekvenser for den fremtidige økonomiske handlefrihed. Det betyder for det første, at hjemtagelser af opgaver fra staten nu skal betales af os selv efterhånden, som vi får råd til det. For det andet betyder det, at Grønland nu skal prioritere

mellem hjemtagelser af opgaver på linje med velfærdsforbedringer. Prioriteringen bliver nu et spørgsmål om, hvorvidt vi i Grønland vil hjemtage opgaver, eller om vi vil have mere velfærd.

Dette betyder overordnet set, at en økonomisk ansvarlig politik sætter nogle begrænsninger på realisering af befolkningens ønsker. Hvis der i landskassen i de kommende år etableres et økonomisk råderum til nye initiativer, kan dette råderum anvendes til enten velfærdsforbedringer eller hjemtagelse af opgaver fra staten.

Når Selvstyret indføres pr. 21. juni, bliver det vigtigere end nogensinde før, at vi i Grønland gør os klart, at vores ønsker om eksempelvis forøgelse af førtidspensionen eller sundhedsydelser må fremskaffes gennem en prioriteret rækkefølge. Hvis vi ligeledes ikke ønsker, at niveauet på andre velfærdsydelser skal mindskes, må vi således hente pengene i borgernes lommer i form af øgede skatter eller afgifter.

Det er nødvendigt, at ønsker om velfærdsforbedringer fra befolkningens side må modsvares af en villighed til selv at være med til at betale. En indførelse af Selvstyre betyder således, at den tid, hvor ønsker om velfærdsforbedringer kunne tilgodeses uden synderligt at påvirke familiernes økonomiske rådighedsbeløb, er forbi.

Dette stiller samtidig krav om, at landsstyret og Landstinget i de kommende år viderefører en stram og ansvarlig finanspolitik.

2. Finanspolitikken

Skatte- og afgiftsstigninger kan kun undgås, hvis væksten i driftsudgifterne reduceres væsentligt. Udgiftsvæksten skal nedbringes samtidig med, at Hjemmestyret og kommunerne i fællesskab skal finansiere udgiftsstigninger som følge af en voksende ældrebefolkning samtidig med, at de nye kommuner skal fastlægge et nyt fælles serviceniveau. Det stiller store krav om tilbageholdenhed med nye initiativer i både Hjemmestyret og kommunerne.

Derudover betyder finanskrisen, at det kan blive vanskeligere for Hjemmestyret og dets selskaber at få finansieret nye projekter. Det er derfor nødvendigt at stramme finanspolitikken for at bevare Hjemmestyrets kreditværdighed.

2.1 Finanslov 2009

Landstinget vedtog i november 2008 en finanslov for 2009 med et underskud på 310,6 mio. kr. i 2009 og et underskud på gennemsnitligt 262,6 mio. kr. i budgetoverslagsårene 2010-2012.

Landsstyret mener, at finansloven udtrykker, at der er balance på de løbende drifts- og anlægsudgifter, da underskuddet i 2009 og de efterfølgende budgetoverslagsår udelukkende skyldes store udgifter til aluminiumsprojektet i 2009 og udlån til Nukissiorfiit, som skal anvendes til investeringer i vandkraft i alle årene 2009-2012. Disse penge bliver tilbagebetalt til Landskassen over de næste 20 år og kan derfor betragtes som en investering i projekter, som på langt sigt vil forbedre den økonomiske udvikling i Grønland.

Landsstyret har således lagt vægt på at investere i vandkraftværker. Disse investeringer vil på langt sigt komme det grønlandske samfund til gavn ved at mindske afhængigheden af importeret energi. En investering i vandkraftværker er samtidig en investering i miljøvenlig energi. Netop udnyttelse af miljøvenlig energi vil styrke miljøet, mindske afhængigheden af importeret olie og give borgerne og erhvervslivet en bedre forsyningssikkerhed.

Faremomenter FL2009

Uanset finanslovens langsigtede balance på de løbende drifts- og anlægsudgifter skal vi på kort og mellemlangt sigt være opmærksomme på, at finanskrisen kan have indvirkning på landskassens indtægter.

Finanskrisen indebærer større risiko for, at landskassens indtægter i form af skatter og afgifter kan falde. Derfor er der stor risiko for, at landskassens indtægter i 2009 og i de næste par år vil være mindre end budgetteret.

Dette stiller krav om, at landsstyret og Landstinget mindsker presset på de offentlige udgifter. Dette kan opnås ved, at Landskassens årlige økonomiske råderum bliver sat ned, uanset at der er ønsker

om velfærdsforbedringer. Derudover vil en lang række overtagelser af omkostningstunge sagsområder fra staten medvirke til at øge presset på de offentlige finanser og dermed behovet for at gennemføre besparelser på andre områder.

Hvis vi i Grønland ønsker velfærdsforbedringer eller overtagelse af omkostningstunge sagsområder fra staten, har vi i Grønland således to valgmuligheder. Vi kan enten vælge at omprioritere i vores eksisterende udgiftsområder eller vælge at øge skatter og afgifter.

2.2. De nye kommuner

Strukturreformen af kommunerne blev gennemført med indgangen til år 2009. Strukturreformen indebærer, at de forhenværende 18 kommuner blev sammenlagt til 4 storkommuner. Derudover indebærer strukturreformen, at storkommunerne skal overtage opgaver, som i dag varetages af Hjemmestyret.

Formålet med sammenlægningen er ud over rationaliseringsgevinster i hele den offentlige administration, bl.a. at sikre en mere effektiv kommunal opgaveløsning, og herunder sikre borgerservicen uanset om borgerne bor i en by eller i en bygd. Retssikkerhed for borgerne og lighedsprincippet er et grundlæggende element i strukturreformen. De tidligere kommuner har på grund af deres størrelse, spredte geografiske beliggenhed og manglende muligheder for at rekruttere kvalificeret personale haft vanskelige operative vilkår. En forudsætning for styrkelse af de faglige miljøer og den kommende udlægning af en lang række opgaver fra Hjemmestyret til kommunerne er kommuner af en sådan størrelse, at der kan etableres gode faglige miljøer, sikres kompetenceudvikling samt tiltrækning og fastholdelse af de ansatte i længere tid.

De nye storkommuner skal overtage opgaver, som i dag varetages af Hjemmestyret. Overdragelse af opgaver til kommunerne vil ske gradvist i perioden fra 2010 og i årene fremover. Der overføres ikke større opgaver i 2009. Kommunerne har ønsket at benytte år 2009 til at forberede overtagelsen af opgaver fra Hjemmestyret, samtidig med at sammenlægningen af de kommunale forvaltninger gennemføres.

Overdragelse af opgaver til kommunerne må ikke føre til en uholdbar vækst i de offentlige udgifter. Når kommunerne overtager opgaver fra Hjemmestyret, vil bloktilskuddet til kommunerne som udgangspunkt - efter en indgående analyse af området - blive justeret med det beløb, som Landstinget i finansloven har anvendt til opgaven. Midler til yderligere forbedringer af den offentlige service på de områder, som kommunerne overtager, må findes gennem rationaliseringer eller omprioriteringer i kommunerne.

Efterhånden som kommunerne overtager opgaver fra Hjemmestyret og senere Selvstyret, så får de kommunale budgetter større betydning for den økonomiske aktivitet i samfundet. Landsstyret har imidlertid fortsat behov for at styre finanspolitikken, så det sikres, at beskæftigelsen kan øges i

dårlige tider, og at der lægges en dæmper på aktiviteterne i gode tider. I kommende bloktilskudsforhandlinger med kommunerne kan det derfor blive nødvendigt, at landsstyret stiller krav om overordnede udgiftsrammer for kommunernes økonomi.

Kommunesammenlægningen betød en reduktion fra 18 kommunalbestyrelser til 4 kommunalbestyrelser. Dette indebar en reduktion fra 168 medlemmer i kommunalbestyrelserne til 72 medlemmer. Samtidig blev antallet af borgmestre reduceret fra 18 til 4. Dette vurderes samlet at give en årlig besparelse på ca. 7 mio. kr. i vederlag, samt yderligere administrative besparelser i størrelsesordenen 3 – 5 mio. kr.

I perioden fra den 1. maj til den 31. december 2008 varetog de nyvalgte overgangsudvalg, der fra den 1. januar 2008 tiltrådte som nye kommunalbestyrelser, den politiske planlægning og styring af de nye kommuner. Der er således vedtaget budgetter for 2009, som fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 2.1: Kommunernes budgetter 2009 (1.000 kroner)

	Indtægter	Driftsudgifter 2009	Anlægsudgifter 2009	Overskud / underskud 2009
Kommune Kujalleq	411.162	390.612	19.050	+ 1.500
Kommuneqarfik Sermersooq	1.262.332	1.069.319	176.866	+16.147
Qeqqata Kommunia	489.100	464.800	64.500	- 40.200
Qaasuitsup Kommunia	975.418	900.372	75.137	- 0.090

Kilde: Indenrigskontoret

De fire overgangsudvalg/kommunalbestyrelser har ultimo 2008 indstillet til landsstyret, at de nuværende 56 bygdebestyrelser ved bygdebestyrelsesvalget i april 2009 sammenlægges til 25 bygdebestyrelser fordelt således:

Tabel 2.2: Antal bygdebestyrelser i dag og fremover

	Antal bygdebestyrelser i dag	Antal bygdebestyrelser efter april 2009 og antal medlemmer
Kommune Kujalleq	12	4 bestyrelser med i alt 12 medl.
Kommuneqarfik Sermersooq	8	4 bestyrelser med i alt 16 medl.
Qeqqata Kommunia	6	4 bestyrelser med i alt 16 medl.
Qaasuitsup Kommunia	30	14 bestyrelser med i alt 62 medl.
I alt	56	26 bestyrelser med i alt 106 medl.

Kilde: Indenrigskontoret

2.3. Hjemmestyret og kommunerne

I dag er personbeskatningen i Grønland sammensat af en landsskat på 11 %, en fælleskommunal skat på 6 % og en kommuneskat, som varierer mellem 25 og 27 %. Dermed tilfalder ca. 3/4 af personskatteindtægterne i dag kommunekasserne. Fordelingen af personskatteindtægterne betyder, at efterhånden som Grønland udvikler en mere selvstående økonomi, så vil udviklingen i de samlede indtægter stige væsentligt hurtigere for kommunerne end for Hjemmestyret.

Der er i bloktilskudsaftalerne mellem kommunerne og Hjemmestyret tradition for, at kommunerne kompenseres for øgede udgifter som følge af lovændringer. På længere sigt udgør ubalancen mellem fordelingen af skatteindtægter og fordelingen af udgifter til ny lovgivning et problem for Landskassen. Således går størstedelen af de skatteindtægter, der følger af højere økonomisk vækst, i kommunekasserne, mens det er landskassen, der skal finansiere de fleste udgifter til velfærdsforbedringer med hensyn til eksempelvis pensioner, sundhed og uddannelse.

For at sikre en fornuftig balance mellem de opgaver, der skal varetages og finansieringen af disse, så kan det fremover blive nødvendigt, at kommunerne ikke får fuld kompensation gennem det kommunale bloktilskud som følge af øgede udgifter, som kommunerne bliver pålagt ved lovændringer vedtaget af Landstinget. Et andet tiltag, som kan blive nødvendigt, er at overføre provenuet fra den fælleskommunale skat til det kommunale bloktilskud, samtidig med, at den fælleskommunale skat ændres til at være en landsskat. Dermed vil den reale vækst i provenuet fra denne skat tilgå Landskassen.

Disse tiltag vil medvirke til at sikre, at kommunerne og Hjemmestyret får en mere ensartet andel af indtægterne, så Hjemmestyret også fremover får de fornødne ressourcer til at drive sundheds- og uddannelsesvæsenet samt løse mange andre opgaver på en god og forsvarlig måde. Det er også nødvendigt, at Hjemmestyret har de fornødne ressourcer til at skabe nye indtægtskilder til begge parter i form af udviklingen af nye erhvervsprojekter, som bl.a. aluminiumsværket og mineprojekterne i råstofsektoren.

Disse tiltag skal også ses i forhold til strukturreformen og overførslen af opgaver fra Hjemmestyret til kommunerne, hvor det skal sikres, at kommunerne udnytter stordriftsfordelene ved storkommunerne.

2.4 Modernisering af den offentlige sektor

Med overgangen til selvstyre er det nødvendigt at se med friske øjne på indretningen af administrationen i landet. Moderniseringen af den offentlige sektor kræver mere end blot at flytte rundt på ansvarsplaceringen af opgaver og at omorganisere centraladministrationen. En reel modernisering af den offentlige sektor forudsætter også ændrede arbejdsrutiner og arbejdsprocesser. Det kræver vilje og evne at gennemføre organisatoriske ændringer i alle dele af administrationen i det offentlige. Fokus bør være at opnå stordriftsfordele samt synergieffekter ved koordination af arbejdsmetoder og målsætninger på tværs.

Evnen til at gennemføre de ønskede moderniseringer i den offentlige sektor og selvstyreprocessen i det hele tage hænger nøje sammen med en professionel ledelse, der kan lede ansatte igennem foranderlige udfordringer personalemæssigt såvel som fagligt. Landsstyret vil derfor i de

kommende år sætte fokus på udvikling af de personalemæssige kompetencer blandt de offentlige ledere og chefer.

2.4.1 IT-strategi i den offentlige sektor

Modernisering af den offentlige sektor hænger endvidere nøje sammen med evnen til at udnytte de gode muligheder, som ny IT-teknologi giver os. Det er landsstyrets klare mål, at den igangværende administrative reform samlet set både skal resultere i en billigere og mere serviceorienteret offentlig sektor. Derfor hilser landsstyret det velkomment, at der nu er etableret et tæt samarbejde med de nye storkommuner om udvikling af fremtidens offentlige IT-systemer.

For at få størst mulig nytte af de offentlige IT-systemer skal der sikres velegnede rammebetingelser. Her tænkes eksempelvis på indførelsen af digital signatur og det nødvendige lovgrundlag, herunder en ny persondatalov for at sikre borgernes retssikkerhed samt et fundament for den videre digitalisering af den offentlige sektor.

2.4.2 Bedre borgerservice

I direkte forlængelse af Strukturudvalgets anbefalinger om at etablere en mere borgernær service med afsæt i borgernes hverdag, arbejder kommunerne og landsstyret sammen om at forberede et fælles projekt, som vil understøtte etableringen af 60 til 80 lokale servicecentre, hvor borgerne kan henvende sig for at blive betjent af det offentlige på deres eget sprog. Disse servicecentre vil blandt andet blive understøttet af en digital serviceportal, som skal hjælpe de lokale servicemedarbejdere ved konkrete borgerhenvendelser.

2.5 Finanskrisen

Det økonomiske perspektiv i Grønland har siden årtusindeskiftet og frem til 2007 været særdeles positivt, hvor der har været fremgang og vækst. Væksten er faldet i 2008, og de økonomiske perspektiver for Grønland er forandret som en effekt af den globale finanskrisen. Den globale finanskrisen, som i 2008 har skabt uro i hele verden, er skabt på baggrund af en kredit- og likviditetsmangel. Krisen er skabt som en kombination af en for høj risikovillighed i udlån blandt bankerne og et lavt renteniveau. Som følge af krisen er aktiekurserne og råvarepriser faldet markant, og samtidig har regeringerne i flere lande været nødsaget til at lave massive redningspakker til bankerne. Der er lidt store tab i flere lande og vækstraterne er faldet i hele verden.

Det er naturligt, at finanskrisen har en indflydelse på Grønlands økonomi. Kombinationen af de faldende råvarepriser og forværrede lånevilkår vil have en effekt på den forventede mineaktivitet. Det private og offentlige boligbyggeri vil være ramt af de forringede lånemuligheder. Rentabiliteten af nye infrastrukturprojekter rammes også af de forringede lånemuligheder og de Hjemmestyreejede selskaber vil også møde forringede muligheder, hvis de mangler penge til investeringer. Undersøgelserne af mulighederne for etablering af et vandkraftbaseret aluminiumssmelteværk i

Maniitsoq fortsætter i samarbejde med Alcoa, men den endelige beslutning om projektet træffes uanset finanskrisen tidligst i slutningen af 2010.

Der er tre grunde til, at finanskrisen ikke har ramt Grønland så hårdt som mange andre lande. For det første er bloktilskuddet fra den danske stat en stabiliserende faktor. For det andet er GrønlandsBANKEN, som er kendt for en konservativ udlånspolitik og en høj soliditet, ikke ramt. For det tredje betyder låneformerne til privat boligbyggeri, som er baseret på lange fastforrentede realkreditlån og offentlige lån, at bristede boligpris-bobler ikke er at finde i Grønland.

Råstofområdet

Det vil i den kommende tid få betydning for Grønland, at den økonomiske vækst, der har drevet råvarepriser op, er stagneret, og at priserne på råvarer derfor falder. Prisfaldet kombineret med den større tilbageholdenhed hos långivere gør, at tidligere rentable projekter bliver urentable, og at en række projekter enten udsættes eller skrinlægges. Den forlængede tidshorisont i forhold til etableringen af projekter vil øge presset på den grønlandske økonomi, da disse udefrakommende investeringer er med til at skabe vækst i økonomien. Der vil være to punkter, hvor finanskrisens effekter på råstofområdet vil være mærkbare. Det første er på selskabsskatter og A-skatter og det andet vil være på de afledte erhverv af råstofefterforskning. Da der kan forventes et fald på de to nævnte områder, vil det være med til at stække udviklingen i Grønlands økonomi.

Turisme

Turistindustrien har i de seneste år været markeret af fremgang, antallet af krydstogtskibe er eksempelvis stigende. Nedgangen i verdensøkonomien skaber givetvis et fald i forbruget af luksusvarer, hvilket kan medføre en nedgang i turismen, da Grønland er et forholdsvis dyrt turistmål.

2.5.2 Fald i byggebranchen

Boliger

I mange lande er priserne på boliger faldet mærkbart under finanskrisen. Grønland præges af, at det offentlige ejer en stor del af boligmassen. Svingninger i ejendomspriser har derfor mindre betydning for konjunkturudviklingen end i de fleste andre lande. I de større byer er der mangel på boliger, hvorfor det massive prisfald på ejerboliger, som er set i andre lande, ikke kan forventes her. Samtidigt har Hjemmestyret akkumuleret betydelige anlægsmidler i anlægs- og renoveringsfonden, og Kommuneqarfik Sermersooq har også mærkbare forsinkelser i gennemførelsen af sine anlægsprojekter. Der er derfor hensat tilstrækkelige midler til, at bygge- og anlægsaktiviteten kan fortsætte med at køre på et højt niveau i nogle år, selv om aktiviteten falder på andre områder.

Infrastruktur

De mange infrastrukturprojekter, der er under overvejelse, vil blive påvirket af de vanskeligere kreditvilkår under finanskrisen. At udlånsrenten er forøget, og at banker bliver mere forsigtige med

at låne penge ud, gør at det vil være vanskeligere og dyrere at optage lån til infrastrukturprojekter, herunder vandkraftværker, lufthavne og havne. De internationale långivere kan forventes at stille stærkere krav til projekternes rentabilitet end tidligere. Det må specielt forventes for lufthavne og havne, at det bliver vanskeligere at opnå finansiering til en fornuftig rente, hvis der er usikkerhed i udviklingen af passagermængder eller godsmængder.

Aluminiumssmelter

Aluminiumssmelteren ved Maniitsoq, som vil være det største civile anlægsprojekt nogensinde i Grønland, forventes såfremt projektet realiseres at skabe mange nye arbejdspladser og generere økonomisk vækst og dermed positivt bidrage til at forbedre levestandarden i Grønland.

Finanskrisen forventes ikke umiddelbart at have særlig betydning for aluminiumsprojektet, som tager udgangspunkt i, at Grønland har store vandkraftpotentialer og dermed adgang til billig og miljørigtig energi. Der er i aluminiumsindustrien en meget lang tidshorizont for planlægning, som rækker langt ud over kortsigtede konjunktursvingninger.

2.5.3 Fremtidens Perspektiv

Reje- og hellefiskekvoter, reje- og torskepriser og oliepriser får betydning for, hvordan Grønland kommer gennem den økonomiske tilbagegang.

Fiskeriindustrien er den største industri i Grønland, hvor rejerne er den største eksportvare. Prisen på rejer er omdrejningspunktet for Grønlands økonomi og udviklingen i rejepriiserne er retningsgivende for, hvordan Grønland klarer sig ud af finanskrisen. Et stort fald i prisen på rejer kan være med til at sætte økonomien i baglås.

Olieprisen har været høj i 2008. Olieprisen er dog siden faldet meget betydeligt på grund af den verdensøkonomiske tilbagegang. Men på sigt, når den økonomiske nedgang bliver vendt til fremgang, må der igen regnes med prisstigninger på olieprodukter. Umiddelbart betyder dette, at store energiinvesteringer på kort sigt vil medføre besparelser på længere sigt.

Løsninger

Når Grønland forsøger at blive mere selv bærende, er udviklingen af rentable vandkraftværker en måde at sikre økonomien på. På trods af de store udgifter investeringer i vandkraftværker pådrager Landskassen eller Nukissiorfiit på kort og mellemlangt sigt, vil det på lang sigt betale sig for Grønland. Vandkraftværker kan være med til at gøre Grønland mindre afhængig af udsving i internationale energipriser.

Uddannelse er et andet område, som kan være med til at skabe økonomisk udvikling på trods af finanskrisen. Hjemmestyret har planlagt en stor stigning i uddannelsesaktiviteten i de kommende år. Dermed bliver mange unge trukket ud af arbejdsmarkedet og ind i uddannelser, og det vil bidrage til

at mindske arbejdsløsheden. En opkvalificering af arbejdsstyrken gennem uddannelse gavner også samfundet på langt sigt.

Grønland har i en henseende mulighed for at drage fordel af finanskrisen. De fleste lande har oplevet et massivt fald i byggebranchens aktivitet. Faldet i aktivitetsniveauet har ført til prisfald på byggematerialer og øget arbejdsløshed i byggebranchen. Kombinationen af disse to faktorer kan gøre anlægsprisen på en række projekter billigere i Grønland.

2.6 De kommende års finanspolitiske udfordringer

Blandt de kommende års finanspolitiske udfordringer er de helt eller delvist Hjemmestyreejede selskaber, som på grund af udefrakommende begivenheder må forventes at blive påvirket på forskellige områder. Derudover vil manglen på udgiftsstyringen i eksempelvis sundhedsvæsenet påkræve opmærksomhed.

2.6.1 Generel udvikling i de helt og delvist Hjemmestyreejede aktieselskaber

2007 har været et godt år for de helt og delvist Hjemmestyreejede aktieselskaber og det forventes, at de generelt, trods finanskrisen og generel afmatning på verdensmarkedet i 2008, kommer ud med tilsvarende resultater for 2008.

Der er enkelte virksomheder, som må forventes at blive påvirket på forskellige områder, dels af interne og eksterne årsager. Specielt skal virksomhederne Air Greenland, KNI, Royal Greenland og Great Greenland omtales særskilt.

Air Greenland A/S

Air Greenland er et velkonsolideret selskab, som ikke umiddelbart bliver påvirket af finanskrisen. Imidlertid må det ventes, at selskabet i 2009 bliver påvirket af den mindre risikovillighed, der er i markedet for råstofefterforskning, hvilket medfører, at efterspørgslen efter charterflyvning forventes at falde. Der er ligeledes en vis frygt i markedet for, at antallet af turister til Grønland som følge af faldende købekraft hos forbrugerne vil falde.

KNI A/S

KNI er en virksomhed med to forskellige forretningsområder, nemlig oliedivisionen PolarOil og varedivisionen Pilersuisoq.

KNI – Pilersuisoq, der driver butikker i bygderne og nogle af de mindre byer, oplever generelt et vigende marked og dermed faldende omsætning på grund af den stadig stigende urbanisering. Selskabet har rettet op på sin økonomi, og der ventes et beskedent overskud for 2008. Men en afgørende forudsætning for selskabets langsigtede regnskabsudvikling er, at selskabet får tilpasset sin drift til de vigende markeder og generelt effektiviserer sin drift.

Royal Greenland A/S

Royal Greenlands resultat for 2007/08 er ikke tilfredsstillende. Selskabet havde et underskud på 78 mio. kr., der var påvirket af stigende priser på råvarer, energi, emballage, ingredienser, lønninger og omkostninger i øvrigt, som det ikke har været muligt at få fuld kompensation for i markedet. Hertil kommer, at de faldende valutakurser for specielt GBP og JPY har påvirket indtjeningen negativt. Med til at øge Royal Greenlands underskud er driften af 10 bygdeanlæg, hvor der i år 2008 var et underskud på 20 mio. kr. I 2009 søger Royal Greenland at få solgt eller på anden måde at afhænde bygdeanlæggene.

Der er investeret betydelige summer i et større fabriksanlæg i Polen, som ventes at bidrage positivt til indtjeningen i de kommende år. De omfattende investeringer virksomheden har foretaget de senere år betyder, at der er en betydelig fremmedkapital i virksomheden, som skal forrentes. Dette kan give nye udfordringer.

Mange af virksomhedens økonomiske problemer skyldes i høj grad omverdenen og turbulensen i 2008 med store svingninger i råvarepriser og valutaer. Hertil kommer finanskrisens indflydelse på mulighederne for at skaffe likviditet og aftale kommercielt fornuftige vilkår.

Landsstyret har bemærket, at gældsbyrdens størrelse udgør en begrænsning i selskabets udvikling. Derfor har landsstyret bedt selskabet udarbejde planer for genopretning af koncernens økonomi.

Disse planer indebærer, at koncernen på kort sigt reducerer udenskærs trawleraktivitet, som konsekvens af faldende kvote, lukker og frasælger produktionsanlæg i og udenfor Grønland, samt nedjusterer aktiviteter på visse markeder. Nogle af disse tiltag er naturligvis beklagelige, men landsstyret er enig med selskabets bestyrelse og direktion i, at dette er et nødvendigt skridt på vejen for at genoprette den økonomiske situation.

Great Greenland A/S

Great Greenland har gennem de seneste år oplevet en kraftig nedgang i salget, såvel på det europæiske marked som på verdensmarkedet. Imidlertid er virksomheden gennem indgåede servicekontrakter forpligtet til at indhandle og dermed lægge de skind, som verdensmarkedet ikke vil aftage, på lager. Hjemmestyret har i 2008 støttet op om virksomheden, og der arbejdes på en redningsplan og restrukturering af hele virksomhedens forretningsplan.

Hele sælskindsmarkedet er under pres, og der er ikke solgt skind på de seneste års auktioner i København Fur, Glostrup, som ellers er en af verdens største auktioner. Dertil kommer, at den verserende debat i Europa omkring sælskind generelt gør, at indkøbere bliver usikre og afventer situationen.

I 2009 er Great Greenlands servicekontrakt indrettet således, at der ikke forventes indhandlet så mange skind som hidtil, og at virksomheden også får færre midler til sin løbende drift.

Finanskrisens betydning

De helt og delvist Hjemmestyreejede virksomheder er meget opmærksomme på, hvorledes de bliver påvirket af finanskrisen, og hvorledes deres renteudgifter og likviditet bliver påvirket af udsving i markedsrenterne. Hjemmestyret må indstille sig på, at der kan blive mindre udbyttebetaling i de kommende år og må samtidig forvente, at behov for kapitaltilførsel kan opstå i flere af selskaberne.

2.6.2 Sundhedsvæsenet

Sundhedsvæsenet har de seneste år kunne mærke en stigende forventning til omfanget og kvaliteten af sundhedsydelserne fra befolkningen og politikerne. Dette betyder, at sundhedsvæsenet forventes at kunne levere flere ydelser og en højere service, hvilket igen presser udgifterne op. Uanset hvor mange penge, der afsættes til sundhed, vil det blive modsvaret af en stigende efterspørgsel. Udfordringen er således at definere, hvilke tilbud sundhedsvæsenet skal tilbyde, og hvilke der ikke er råd til.

En stigende forventning til sundhedsydelserne fra det offentlige er ikke unikt for Grønland. Det unikke for det grønlandske sundhedsvæsen er den store spredning af befolkningen, der gør det svært at have et både borgernært og et højt specialiseret sundhedsvæsen. Det er derfor vigtigt, at man kigger helhedsorienteret på sundhedsområdet, når man skal fastlægge, hvad der skal tilbydes, og hvor mange midler man vil bruge på det.

Inden for de seneste år har sundhedsvæsenet hjemtaget en række behandlingstilbud. Som eksempel kan nævnes, at store dele af kræftbehandlingen i dag foretages i Grønland. For få år siden foregik denne behandling i udlandet, hvilket betød, at patienter ofte afstod fra at tage imod behandlingstilbuddet.

I dag står sundhedsvæsenet overfor en række problemer, og de stigende forventninger til behandling lægger pres på budgetterne. Den store udfordring i 2009 bliver udgifter til vikarbureaupersonale. På trods af et stop for brug af vikarbureauer i det sidste kvartal i 2008 har antallet og udgifterne til dette været højere end nogensinde. Det er specielt på sygeplejerskeområdet, hvor der har været et stort behov for at bruge vikarbureauer. I forhold til overenskomstansatte vikarer regner man med, at udgifterne til vikarbureausygeplejersker er mellem 2 og 2,5 gange højere end for fastansatte. Dette skyldes ikke blot en højere løn og administrationsomkostninger hos vikarbureauerne, men også de afledte følgeomkostninger som rejse og bolig.

Det seneste initiativ fra Departementet for Familie og Sundhed er nedsættelse af en "Task Force" med det formål at udvikle en række forslag og modeller til at imødegå rekrutterings- og fastholdelsesudfordringerne.

En anden stor udfordring i 2009 bliver udgifter til evakuering og patienttransport. De fleste evakueringer sker fra kysten til Nuuk. Her har der været en stigning i antallet i 2008. En forventning om en bedre behandling kombineret med flere vikarbureaulæger på distriktssygehusene gør, at flere patienter skal til Dronning Ingrid's Hospital i Nuuk. Desuden er den gennemsnitlige udgift per evakuering steget, da det har været sværere at få patienter med på en normal flyafgang, således at man er blevet nødsaget til at evakuere dem via en væsentligt dyrere specialflyvning.

En række af de økonomiske udfordringer, som sundhedsvæsenet står overfor i dag, vil også være udfordringer i fremtiden. Den mest presserende udfordring er rekruttering og fastholdelse af personale. På mange måder er udfordringen generel for hele Grønland, men en række faktorer gør, at den specielt på sundhedsområdet er svær at løse. Det vurderes, at der i hele Norden vil være mangel på sundhedsfagligt personale.

En anden fremtidig udfordring er en fortsat hjemtagning af behandlingstilbud. Som det er i dag, er der en række områder, hvor patienter må behandles uden for Grønland. Det er sundhedsvæsenets vision, at behandle patienterne så tæt på deres hjem som muligt. Dette mindsker udgifterne til transport og er også i høj grad den bedste løsning for patienten. For at kunne hjemtage et område, er det dog nødvendigt at have den fornødne ekspertise og de tilsvarende faciliteter i Grønland. Det er således vigtigt, at man først beregner udgifterne til hjemtagningen nøje, før man fører det ud i livet.

På længere sigt vil den største finanspolitiske udfordring blive opretholdelsen af den politiske vision om et decentralt og borgernært sundhedsvæsen, hvor der er sundhedspersonale i alle bygder. I Grønland ser man en gradvis urbanisering, som forøger udgifterne til sygehusene og sundhedscentrene i de større byer. Forøgelsen i udgifterne vil ikke blive modsvaret af lavere udgifter til f.eks. bygder og yderdistrikter, idet man er nødt til at opretholde en vis bemanning. Det er håbet, at f.eks. telemedicin og digitalisering af røntgen kan være med til at afhjælpe noget af den konflikt, der er mellem det borgernære og det specialiserede sundhedsvæsen. Omvendt kan telemedicin også være med til at skabe en større bevidsthed om f.eks. livsstilssygdomme, og derved et større behov for behandling.

Endelig er det værd at se nærmere på den nuværende finansiering af sundhedsydelserne. I dag er næsten alle sundhedsydelser i Grønland gratis. Dette er meget specielt, hvis man sammenligner med mange andre lande. I nogle tilfælde er det samfundsøkonomisk den bedste løsning, vi har i dag, mens det på andre områder kan blive nødvendigt at se nærmere på brugerbetaling og forsikringsordninger. Netop forsikringsordninger på sundhedsområdet kan få afgørende betydning for både finansieringen og indretningen af det grønlandske sundhedsvæsen i fremtiden.

2.7 De økonomiske rammer for FFL2010

I finanslov 2009 er der gennemført betydelige besparelser i størrelsesordenen 140 mio. kr. årligt for perioden 2009-2012. Besparelserne blev gennemført af Landstinget for at få en finanslov, hvor indtægter og udgifter balancerer på længere sigt.

I den mellemliggende periode er vi kommet ind i en verdensomspændende finanskriser, som har ført til en recession eller måske endog en depression, som forventes at vare i hvert fald et par år ud i fremtiden. Finanskrisen og recessionen forventes for Grønland at medføre, at det samlede skatte- og afgiftsprovener for 2010 skal nedjusteres i meget betydelig omfang med omkring 50 – 100 mio. kr. Allerede nu er der udsigt til, at indtægterne i finansloven for 2009 kan blive mindre end budgetteret, og det kan føre til et højere DAU-underskud i forhold til det budgetterede.

Det forventede fald i indtægter kan blandt andet tilskrives faldende rejkevoter, lave rejsepriser, vigende råstofaktiviteter, risiko for vigende turisme på grund af finanskrisen mv. Vi kan allerede nu konstatere, at det fald i afgifterne, vi så i begyndelsen af 2008, er fortsat, og at vi skal nedjustere afgiftsindtægterne.

Samtidig er der forventninger om en del nye men endnu ufinansierede aktiviteter i forbindelse med det kommende finanslovsforslag for 2010. Sådan som situationen tegner sig lige nu, er der kun to ting, der kan finansiere nye aktiviteter i forbindelse med finanslovsforslaget for 2010: Markante besparelser og omprioriteringer, der kan skabe mere økonomisk råderum og / eller skatteforhøjelser til finansiering af nye aktiviteter.

Landsstyremråderne har ønsket om store nye aktiviteter med merudgiftsvirkninger til finanslovsforslaget for 2010.

En hjemtagelse af råstofområdet fra staten har høj prioritet. Det vil medføre en merudgift på ca. 21 mio. kr. det første år, og ca. 12 mio. kr. i merudgifter til den løbende drift årligt. Dette er der på nuværende tidspunkt meget begrænset mulighed for at finde finansiering til.

Affaldshandlingsplanen er alt i alt estimeret til at kunne koste omkring 175 – 200 mio. kr. årligt over en 20-årig periode, såfremt den implementeres fuldt ud.

Samtidig er der fare for, at sundhedsvæsenets udgifter kommer under stadig større pres, lige som der er overvejelser om anskaffelse af nye skibe til bygdesejladser og tilskud til fabriksanlæg i nogle bygder og byer.

Politisk er der også tegn på, at man i forbindelse med FFL 2010 vil prioritere en indsats mod omsorgssvigt og fattigdomsproblemer i børnefamilier højt.

Endelig er der i Landstinget et politisk ønske om at tilgodese førtidspensionisterne, hvilket skønnes at ville koste i størrelsesordenen 50 mio. kr., hvis førtidspensionerne skal op på samme niveau som alderspensionerne.

Det er givet, at der i finansloven for 2010 ikke kan blive råd til både hjemtagelse af opgaver fra staten, førtidspensionsforbedringer og ekstra økonomisk støtte til børn med vanskelige opvækstvilkår, hvis vi skal undgå en stor stigning i skatteprocenten. Her bliver landsstyret og Landstinget simpelthen nødt til at prioritere skarpt. Indtægterne kommer til at falde med skønsmæssigt 50-100 mio. kr., og der er merudgiftsønsker på langt over 200 mio. kr. Så allerede inden finanslovsudarbejdelsen er startet, mangler vi et stort 3-cifret millionbeløb for at få en finanslov i balance. Og hvis der ikke opnås enighed om at gøre Nukissiorfiit til et A/S, bliver regnestykket meget værre.

Derfor bliver landsstyret og Landstinget nødt til at prioritere, om der skal bruges flere midler til afhjælpning af børns vilkår, førtidspensioner eller til hjemtagelser af opgaver fra staten. Der er ikke råderum til det hele. Og selv om vi kun vælger en af disse 3 muligheder, og siger nej til midler til affaldshåndtering, flere sundhedsudgifter, skibsanskaffelser og tilskud til fabriksanlæg, så skal vi alligevel ud og finde et beløb i størrelsesordenen 100 mio. kr. eller mere i nye besparelser eller skatteforhøjelser for at kompensere for de faldende skatte- og afgiftsindtægter.

Derfor bliver vi nødt til at prioritere meget hårdt. Børnene er fremtidens erhvervsaktive og fremtidens skatteydere. Jo bedre barndom og uddannelse de får, jo bedre bliver udsigterne for samfundet på langt sigt. Så derfor kan der være gode grunde til, at vi bruger nogle flere ressourcer på børnene, hvis vi ellers er sikre, på at midlerne går til børnene og ikke til forældrenes forbrug. Men hvis vi gør det med et mærkbart beløb, skal vi samtidig kunne sige nej til førtidspensionisterne, nej til udgiftsforøgelser i sundhedsvæsenet og nej til dyre opgaveovertagelser fra staten.

2.8 De offentlige overenskomster

Landsstyret forhandler overenskomster for de offentligt ansatte i Grønlands Hjemmestyre, kommunerne og nogle enkelte Hjemmestyreejede selskaber. I 2009 skal der forhandles nye overenskomster med 10 organisationer med i alt 7.333 årsværk og en lønsum på 1,668 mia. kr. Det er landsstyrets ønske, at overenskomstforhandlingerne vil understøtte ønsket om at kunne rekruttere og fastholde kvalificeret personale og dermed være med til at styrke vort arbejdsmarked.

SIK er den største organisation og overenskomstresultatet på området vil få væsentlig betydning for økonomi og arbejdsmarked. Desuden skal der forhandles med PPK – Sundhedskartellet, der omfatter bl.a. sygeplejersker, sundhedsassistenter og jordemødre. Forhandlingsresultatet herfra er af stor betydning for sundhedsvæsenet og dermed også for den grønlandske økonomi.

De 11 overenskomster, der blev forhandlet i 2008, var præget af resultaterne på det danske arbejdsmarked. Forhandlingerne i den sidste del af 2008 var desuden præget af den uventet høje inflation. Derimod nåede efterårets finanskriser ikke at få indflydelse på forhandlingsresultaterne. Den gennemsnitlige lønstigning blev på 4,1 % om året.

2.8.1 Overenskomsterne og konkurrencen om arbejdskraften

I 2007 og 2008 gik det godt for landets økonomi med høj vækst og lav arbejdsløshed. Den globale finanskriser og økonomiske situation har siden ændret dette billede markant. Den økonomiske udvikling herhjemme giver ikke rum for lønstigninger af samme størrelsesorden som i 2008.

Inflationen i 2008 betød en reallønsnedgang for hovedparten af lønmodtagerne, hvilket der forventes et pres på at få kompensation for. Endnu er arbejdsløsheden i Grønland og Danmark ikke steget så meget, at det har lettet manglen på arbejdskraft på sundhedsområdet, og på flere områder inden for SIK er der fortsat flaskehalsproblemer.

Selv om lønnen er en vigtig motivationsfaktor for medarbejdere, er den ikke nødvendigvis afgørende. Det offentlige behøver derfor ikke at være lønførende for at tiltrække og fastholde den fornødne arbejdskraft. Til gengæld stiller det større krav til den ledelsesmæssige kvalitet i form af personalehåndtering og -udvikling, organisering, varieret arbejde og selvstændige beslutningsområder. Endvidere skal der kunne udvises større fleksibilitet og gives mulighed for kontante belønninger til personale, der opnår målene og øger produktiviteten. Dette arbejde er sat i gang i 2008 og vil blive videreført i 2009.

Rammebetingelserne, herunder især boligforholdene, er et andet område, der medfører afgang i utide, stærkt forøgede omkostninger og tab af viden. Disse forhold svækker i sagens natur administrationens muligheder for at servicere borgere og politikere. Derfor skal overvejelser omkring, hvordan der sikres en adgang til ordentlige boliger indgå som en vigtig del i bestræbelserne på at rekruttere og fastholde kvalificeret personale.

2.8.2 Overenskomsterne og produktiviteten

Overenskomsterne skal være fremadrettede, så de medvirker til at opfylde de overordnede politiske mål om en større økonomisk selvåbenhed i samfundet. I den kommende overenskomstperiode står det offentlige over for gennemførelsen af flere meget store opgaver. Strukturreformen, organisationsforenklingen i Hjemmestyret og opfølgning på selvstyreloven. Disse reformer fordrer ansatte med stor erfaring og specialviden. Samtidigt er der i kommuner og departementer et ønske om i højere grad at kunne tage selvstændige beslutninger inden for personaleområdet. Det er derfor ønskeligt, at de kommende overenskomster fortsætter og forstærker mulighederne for ”decentral løndannelse” i form af at kunne forhandle personlige tillæg og tillæg til særlige stillinger.

Flere erfarne medarbejdere øger produktiviteten. Skal det offentlige have råd til lønstigninger, må det modsvareres af en større produktivitet. Det betyder ikke nødvendigvis, at de ansatte skal løbe hurtigere, men at de IT-systemer, hjælpemidler og værktøjer, de skal anvende, er moderne og driftssikre. Samtidig skal medarbejderne have den nødvendige kompetence til at anvende dem. Der ligger også en væsentlig mulighed for produktivetsforbedring i at gennemgå og optimere forretningsgange, så hvert led i processen tilfører kvalitet og effektivitet og forkorter sagsbehandlingstiderne. Overenskomsterne skal derfor give mulighed for, at produktivetsforbedringer kan ses på lønsedlen.

Overenskomsterne skal også give mulighed for at belønne relevant efter- og videreuddannelse. Samarbejdet mellem arbejdsmarkedets parter, Hjemmestyret og kommunerne om udbud af kompetencegivende kurser på de områder, samfundet har behov for, skal derfor koordineres, så den enkelte ansatte ser en lønmæssig fordel i uddannelse. Uddannelse skal ikke kun ses som en investering for samfundet, men også for den enkelte lønmodtager.

2.8.3 Pensionsspørgsmålet

Den gradvist aldrende befolkning udgør en udfordring for den fremtidige offentlige økonomi. Derfor er det nødvendigt, at en større del af den enkeltes pensionsudbetalinger i fremtiden kommer fra pensionsindbetalinger, der stammer fra opsparing fra et langt arbejdsliv. De fleste overenskomster indeholder i dag bestemmelser om pensionsbidrag.

Da det er en fordel både for den ansatte og for samfundet, at den ansatte sparer op til sin alderdom gennem pensionen, er det et politisk ønske, at der afsættes midler til pensionsforbedringer for de grupper, hvor pensionsbidragene er lave.

Derfor vil landsstyret afsætte 0,7 % af lønsummen til de organisationer, der ikke er nået op på 10 % pensionsbidrag. Herigennem vil en del af de negative økonomiske konsekvenser i forhold til den heldigvis stigende gennemsnitslevealder blive imødegået.

3. Omstilling af erhvervslivet

Mulighederne for nye erhvervsaktiviteter indenfor råstofsektoren og turisme ser lovende ud på langt sigt. En stor udfordring for Hjemmestyret er at overføre arbejdskraft til de erhverv, der kan skabe økonomisk vækst. Arbejdskraft skal flyttes fra fangst og fiskeri til nye erhvervsområder. Gennem omskoling og mobilitetsfremme kan mange fiskere og fangere overgå til andre erhverv med højere indkomster. Det vil også øge indkomsten for de familier, der bliver i fiskeri- og fangererhvervet og sikre højere skatteindtægter.

3.1 Strukturelle udfordringer inden for erhvervsområdet

For at mindske afhængigheden af indtægter fra fiskerierhvervet gælder det om, at landets erhvervsliv bestandigt videreudvikler brancher, forretningsområder og produkter. En mere differentieret erhvervsstruktur vil være mindre sårbar og påvirkelig af svingninger i afsætningspriser på fiskeprodukter på verdensmarkedet. Dette vil muliggøre, at der i krisesituationer hurtigere kan allokere arbejdskraft til brancher, der er uberørte af den pågældende krise.

I landsstyret arbejdes der med opbygning af en mere differentieret erhvervsstruktur. Som eksempler kan bl.a. nævnes indsatsen på råstofområdet, turismeområdet, arbejdet med etablering af en aluminiumsmelterindustri, projektet omkring eksport af grønlandsk is og vand og initiativet omkring udviklingen af oplevelsesindustrien.

Innovationssystemet er blevet evalueret, og resultatet har vist, at der er behov for en reorganisering. Tidligere har innovationsindsatsen været koncentreret omkring to innovationshuse, men da dette ikke har givet de forventede resultater, vil der i 2009 blive udarbejdet en ny innovationsstrategi og handlingsplan. Reorganiseringen skal sikre, at innovationsindsatsen bliver forankret ikke alene i innovationsmiljøerne, men bredt hos iværksættere, små og mellemstore virksomheder og i de mange forskellige videnscentre. Dertil skal samspillet mellem de private og det offentlige styrkes.

Udvikling af nye koncepter fordrer økonomisk finansiering og faglig rådgivning. Hertil findes der en række forskellige erhvervsfremmeordninger, der kan hjælpe iværksættere etc. med nye tiltag. En anden erhvervsfremmeindsats er erhvervsrådgivningen, som ydes gennem en aftale med Grønlands Turist- og Erhvervsråd (GTE), hvor aktører kan få vejledning i forbindelse med opstart eller reorganisering af deres virksomheder. Samtidigt gives der hos GTE rådgivning omkring de forskellige erhvervsfremmeordninger og omkring de generelle udviklinger på turismeområdet og i erhvervslivet.

Til styrkelsen af GTEs rådgivningsindsats er der fra 2009 afsat midler til at forbedre kommunikationen mellem de nationale myndigheder/instanser og de regionale og lokale interessenter. Til dette formål forventes kommunerne at oprette kommunale turisme- og erhvervsrådgivningscentre, som har til formål at sikre vidensformidling og rådgivning ud til det

lokale niveau. De påtænkte erhvervsrådgivningsopgaver omfatter bl.a. rådgivning i forhold til etablering af virksomheder og selskaber, udarbejdelse af forretningsplaner og behandling af garantistillelses- og produktudviklingsansøgninger. Samtidigt skal centrene sikre distributionen af informationer, oplyse om arrangementer såvel som at indsamle og formulere kommunernes behov for kompetenceudvikling og erhvervsfremmeindsatser inden for turisme og de landbaserede erhverv. GTE vil med opstart af denne ordning fungere som samlingspunkt.

3.1.1 Rådgivningsindsats inden for væksterhvervene

Fra 2009 vil rådgivning af væksterhvervene være et af GTE's fokusområder. Ved lancering af større erhvervsprojekter er det nødvendigt, at følgeerhvervene i større grad tænker i vækstmulighederne. Dette vil eksempelvis gøre det nemmere for lokale entreprenørvirksomheder at konkurrere med store udenlandske virksomheder i udbudsrunder, da mange af de lokale entreprenørvirksomheder i dag er for små til at få større andel i væksterhvervet.

Oplevelsesindustri

Der findes på nuværende tidspunkt ingen strategi eller handlingsplan for udviklingen af en oplevelsesindustri, hvorfor landsstyret agter at præsentere en redegørelse for udvikling af oplevelsesindustri på efterårssamlingen 2009. I denne redegørelse vil der bl.a. blive gjort rede for de økonomiske potentialer i udviklingen af en oplevelsesindustri foruden en beskrivelse af de ressourcer, der kan gøres brug af i forbindelse hermed.

Formålet er at fremme og styrke de innovative bevægelser, skabe mere iværksætteri og få igangsat flere produktive projekter. Alt sammen for at få skabt en merværdi og nye indtægter til producenterne og dermed til landet.

Turismeudvikling

Turismeerhvervet er fortsat inde i en positiv udvikling og i særdeleshed krydstogtturismen. I de senere år har indtjeningen fra krydstogtturismen været højere end forventet.

I 2008 lancerede landsstyret en 3-årig national turismestrategi. Strategiens indsatsområder sætter fokus på; infrastruktur, kompetenceudvikling og arbejdsmarkedsforhold, produktudvikling, markedsføring, organisering samt strukturovervågning. Det er en ambitiøs strategi, der søger at sikre løbende vækst både i forhold til indtjening, udvikling af nye oplevelsesprodukter samt andel af arbejdspladser.

Aluminiumsprojektet

Undersøgelser vedrørende etablering af et aluminiumsmelteværk med tilhørende vandkraftværker fortsætter i 2009 i samarbejde med Alcoa Inc. Tidsplanen er forlænget med ca. et år, hvilket bl.a. skyldes finanskrisen og forsinkelse af visse undersøgelsesaktiviteter.

Efter den nuværende tidsplan forventes projektet at påbegynde anlægsfasen i 2011 og forventes klar til drift i 2016. Projektet vil medføre 475 permanente jobs på smelteværket og vandkraftværkerne i driftsfasen. Hertil kommer en forventet afledt beskæftigelse på mellem 400-600 permanente jobs. Den afledte beskæftigelse omfatter både servicering af smelteværket samt øget offentlig og privat service i Maniitsoq.

Anlægsfasen udgør 23 mio. mandetimer og vil strække sig over fem år. Beskæftigelsen i anlægsperioden forventes at eskalere med 2.800 medarbejdere i 2013-2014. Beskæftigelsen i anlægsfasen vil overvejende bestå af tilkaldte personer. Både i anlægs- og driftsfasen vil der imidlertid blive behov for en øget indsats for uddannelse af hjemmehørende arbejdskraft, f.eks. elektrikere og maskinmestre. Det forventes, at der bliver et stort antal praktikpladser under opførelsen af smelteværket.

Landsstyret forventer at forelægge det endelige forslag til ejerskabsmodel på Landstingets efterårssamling 2009.

3.1.2 Erhvervslivets kompetenceudviklingsbehov

Det er vigtigt, at erhvervslivet så tidligt som muligt kan formulere sine kompetenceudviklingsbehov. Erhvervslivets kompetencebehov kan i betydelig grad tilgodeses gennem en modulopbygget struktur, der giver mulighed for en trinvis udbygning af kompetenceniveauet. Et eksempel er ”Projekt Kompetenceudvikling for Ufaglærte” (PKU), som omfatter tilbud inden for en række brancher. Der er tale om kursusforløb, som typisk består af 3 – 4 moduler af 1 – 2 ugers varighed.

3.2 Fiskerikommissionens anbefalinger

Fiskerikommissionen afsluttede sit arbejde i januar 2009. I kommissoriet for fiskerikommissionen lagde landsstyret afgørende vægt på, at fiskeripolitikken skulle sigte mod en effektiv og rational udnyttelse af fiskeressourcerne med henblik på, at den samlede indtjening for det grønlandske samfund skulle blive størst muligt. Dette sigte skulle samtidigt respektere, at udnyttelsen af ressourcerne ville være i overensstemmelse med biologisk bæredygtighed.

Fiskerikommissionen har taget udgangspunkt i, at mangel på arbejdskraft og især mangel på højt uddannet arbejdskraft vil blive en afgørende arbejdsmarkedspolitisk udfordring fremover. Det er udsigten til minedrift og olieudvinding samt udnyttelse af landets vandkraftressourcer til aluminiumsfremstilling, der grundlæggende har ændret de langsigtede udsigter for beskæftigelse.

Der skal ved en fremtidig tilpasning af fiskerisektoren til en mere kapitalintensiv struktur være opmærksomhed på, at den overflyttede arbejdskraft sikres gode alternative erhvervs- og jobmuligheder. Erhvervs og jobmulighederne for den overflyttede arbejdskraft skal være af en reel karakter.

Etablering af nye job og øgede beskæftigelsesmuligheder som følge af uddannelse og opkvalificering gør det muligt at sætte ind mod det fattigdomsproblem, som Fiskerikommissionen har dokumenteret i sit arbejde. I dele af fiskeriet, bl.a. hellefiskefiskeriet, var det i 2006 over halvdelen af de fiskere, der indhandlede hellefisk, som indtjente mindre end 50.000 kr. – og herfra skal trækkes udgifter til olie m.v., når nettoindkomsten skal opgøres. Tal fra selvangivelsesoplysninger understøtter, at der er betydelige andele af fiskerne, der opnår meget små indkomster.

Den forventede mangel på arbejdskraft gør det imidlertid muligt at sigte mod en situation, hvor fiskerne kan opnå en indtjening, der matcher, hvad der kan opnås i landbaserede beskæftigelser. Dette forudsætter, at fiskeriet på de fleste områder effektiviseres, dvs. gøres mere kapitalintensivt, så bl.a. stordriftsfordele kan udnyttes. Da fiskeressourcerne er begrænsede, og det ikke kan lægges til grund, at de øges, betyder det igen, at der i hvert fald i et lidt længere perspektiv skal ske en betydelig reduktion af antallet af involverede i fiskeriet.

Denne problemstilling er ikke specifik for fiskerierhvervet. I alle erhverv, hvor det er muligt at øge produktiviteten, og hvor produktionen ikke rentabelt kan øges tilsvarende, skal der afgives arbejdspladser, hvis de involverede skal opnå en indtjening, der er på linje med indtjeningen i andre erhverv.

Strukturændringerne, der bliver implementeret i fiskerilovgivningen, skal gennemarbejdes nøje og tages i grundig høring, med henblik på at de strukturelle ændringer der vil blive gennemført vil gøres gældende over en længere tidsperiode.

Den forventede fremtidige mangel på arbejdskraft giver derfor en positiv mulighed for, at denne tilpasning til færre involverede og til højere indtjening pr. ansat kan ske, uden at resultatet bliver langvarig ledighed. Fiskerikommissionen har i lyset heraf lagt til grund, at der skal sigtes på, at det bliver ligeså attraktivt at være i fiskerierhvervet som i landbaserede erhverv. Fiskerikommissionen har endvidere lagt til grund, at de allerede involverede i fiskeriet i en overgangsperiode får mulighed for fortsat at udøve deres erhverv, hvis dette er deres præference. For at sikre, at udviklingen får et forløb, hvor indtjeningen i fiskeriet gradvist tilnærmes indtjeningen i andre erhverv, skal nytilgangen af fiskere og fangstkapacitet reduceres mest muligt, hvor der ikke er udsigt til et almindeligt indkomstniveau. Det er altså ikke mindst de unge, der fremover især skal beskæftiges i andre erhverv. Men det skal understreges, at der stadig vil være behov for nytilgang til de dele af fiskeriet, hvor der er attraktive indkomstforhold, eksempelvis i det havgående rejefiskeri. Fiskerikommissionen anbefaler, at de skolesøgende og unge gøres opmærksom på de ændrede fremtidige muligheder med henblik på at styrke uddannelsesniveaet.

Fiskerikommissionen anbefaler i forlængelse heraf, at fiskeripolitikken også bidrager til, at det fattigdomsproblem, der er knyttet til, at for mange er involveret i fiskeri, bliver imødegået. Kommissionen påpeger samtidig, at der kan være grupper, der foretrækker en anden fordeling mellem materielle og ikke-materielle livsvilkår, end der ligger i den traditionelle vestlige livsform. Men det må sikres, at de, der har et andet ønske, ikke bliver fastholdt i en fattigdomsklemme. Dette gælder ikke mindst for de, der endnu ikke har haft mulighed for selv at træffe en selvstændig beslutning herom: nemlig børnene og de unge.

Ud fra disse overordnede synspunkter har Fiskerikommissionen analyseret de centrale temaer, der blev opstillet i dets kommissorium.

3.2.1 Biologisk bæredygtighed ved TAC-regulering

Kommissionen anbefaler, at alle fiskerier som udgangspunkt TAC-belægges efter indstilling fra den rådgivning, der udgår fra den biologiske sagkundskab, dvs. først og fremmest fra Naturinstituttet. Kun hvor særlige forhold foreligger, bør der ikke være TAC-regulering.

3.2.2 Fordeling af TAC'er

Kommissionen har på basis af en række analyser konkluderet, at IOK-systemet, som p.t. anvendes i rejefiskeriet, er bedst egnet til at sikre effektiviteten i en grønlandsk sammenhæng, hvor fiskebestandene er ret adskilte.

3.2.3 Flerårige kvoteandele

Kommissionen anbefaler, at der generelt sigtes mod flerårige kvoteandele under den overordnede TAC-regulering. Dette begrundes med, at effektivt fiskeri forudsætter betydelige investeringer. Og når der skal foretages betydelige investeringer, er der behov for en relativ lang planlægningsperiode. I tilknytning hertil anbefales tillige, at der anvendes nogenlunde lige lange og sammenfaldende tidsperioder for kvoteandele i fiskerier, hvor der er mulighed for kombinationsfiskeri. Dette er også begrundet i investeringshensyn, idet en sådan synkronisering både kan øge afkastet og reducere risikoen ved investeringer og dermed øge det samfundsmæssige afkast.

3.2.4 Omsætning af kvoteandele, årskvoter og kvotefleks

Fiskerikommissionen har fundet, at det er ønskeligt med gode muligheder for omsætning af kvoteandele og årskvoter samt dele heraf i et IOK-system ud fra det overordnede effektivitetssynspunkt. Evt. ulemper kan fjernes ved mindre justeringer i bekendtgørelser herom. Ud fra samme overordnede synspunkt anbefales, at kvotefleksordningen opretholdes.

3.2.5 Landingspligt og opdelingen i kystnært og havgående fiskeri

Kommissionen anbefaler, at der sigtes på, at landingspligten ophæves. Kommissionens analyser, der er udført på basis af modeller for reje-, hellefisk- og torskefiskeri, viser meget klart, at

landingspligten, der har været begrundet i beskæftigelsesmæssige og regionale hensyn, reducerer såvel det samfundsøkonomiske afkast som afkastet til den kapital og arbejdskraft, der indgår i fiskerier med landingspligt. I tilknytning hertil foreslås en fleksibel overgangsperiode, idet landingspligten anbefales afviklet i takt med, at det ikke er nødvendigt at inddrage særlige beskæftigelsehensyn og regionale hensyn i fiskerilovgivningen. Herunder bør der også indgå hensyn til de foretagne investeringer i fiskeindustrien. Det fleksible kan komme til udtryk ved, at landingspligten i etaper ophæves i visse fiskerier og i visse områder.

Det er Fiskerikommissionens anbefaling, at opdelingen i kystnært og havgående fiskeri ophæves i samme takt som landingspligten.

3.2.6 Ejerkoncentration i fiskeriet

Det er en global realitet, at IOK-systemet fører til koncentration. Dette ses eksempelvis ved udviklingen i rejefiskeriet, hvor de to største rederier i dag – afhængigt af hvordan kvoteandele opgøres – har 40 - 50 pct. af kvoteandelene i rejefiskeriet.

Så længe sondringen mellem det havgående og kystnære fiskeri opretholdes, anbefaler kommissionen, at den øvre grænse for kvoteandele i det kystnære fiskeri hæves til mindst 15 pct. Kommissionen anfører tillige, at stordriftsfordele kunne tale for en højere grænse.

Kommissionen anbefaler videre, at det lovfæstes, hvordan de maksimale kvoteandele skal være når sondringen mellem havgående og kystnært fiskeri ophæves, idet rederierne så allerede nu vil få et dispositionsgrundlag.

3.2.7 Ressourcebetaling og – form

Spørgsmålet om ressourcebetaling og -form har været et omtvistet emne i Fiskerikommissionens arbejde. Kommissionen har analyseret fire former for ressourcebetaling, hvor fordele og ulemper er forsøgt analyseret og anført: 1) en rejeafgiftslignende afgift, 2) en overskudsbetinget særlig afgift, 3) en mængdemæssig kvoteafgift og 4) salg af kvoteandele via auktion.

Det kan ikke ud fra faglige grunde afgøres, hvordan en evt. ressourcerente skal fordeles mellem erhvervets udøvere og det øvrige samfund. Dette er grundlæggende et politisk spørgsmål. Derfor er der i kommissionens betænkning anført argumenter for og imod en evt. ressourcebetaling og dens form.

3.2.8 Fiskerikommissionens sammenfattende indstilling

Kommissionen anfører, at der på visse punkter er afgørende forskelle mellem de præmisser, der lå til grund for landstyreets forslag til en ny fiskerilov af 17. august 2007, og det grundlag, der blev fastlagt for kommissionens arbejde i dets kommissorium. Kommissionen understreger endvidere, at en række af kommissionens forslag er af så principiel karakter, at det indstilles, at der gives

mulighed for en offentlig diskussion heraf og mulighed for at fremlægge et gennemarbejdet forslag, hvor disse mere principielle forslag er indarbejdet.

I Fiskerikommissionens betænkning henledes der opmærksomhed på den islandske sag. Ved afslutningen af den islandske sag, vil resultatet blive analyseret med hensyn til en eventuel påvirkning af fiskerilovgivningen.

3.3 Ressourcerenten

Udgangspunktet for nuværende og fremtidig udnyttelse af naturressourcer er, at naturressourcerne tilhører samfundet som helhed, og at udnyttelsen så vidt muligt skal give samfundet et kapitalafkast, som ligger ud over den generelle beskatning af erhvervslivet. Herudover skal udnyttelsen ske på et bæredygtigt grundlag. Dette indebærer, at udnyttelsen skal reguleres med henblik på aktiviteterne miljømæssige, socioøkonomiske og kulturelle påvirkninger af landet som helhed og lokalområder.

Landsstyret har i 2003 i et forelæggelsesnotat om den fremtidige skatte- og afgiftsreform defineret ressourcerenten som *"den betaling samfundet skal have for at stille ressourcen til rådighed"*.

En anden definition fastsætter ressourcerenten til at være det overskud, der kan tages fra den udnyttende virksomhed uden at skade virksomhedens effektive virke. Med andre ord er ressourcerenten en indtjening ved udnyttelse af en ressource som ligger ud over, hvad der kan kaldes normal aflønning af arbejdskraften og normalforrentning af den investerede kapital.

Hvor høj en given ressourcerente kan være afhænger af flere faktorer, blandt andet det lokale omkostningsniveau, hvilke restriktioner der er pålagt en given ressource, om den pågældende ressource er kendt og udnyttes i forvejen og hvilke krav og ressourcerente andre nationer har pålagt deres tilsvarende levende eller ikke-levende ressourcer.

3.3.1 Levende ressourcer

Indenfor levende ressourcer er der i dag en ressourcerenteafgift på fiskeriet efter rejer, som ikke landes til forarbejdning på et grønlandsk produktionsanlæg. Afgiftsprocenten har gennem årene varieret mellem 0-11 % og har i perioden bidraget med et årligt provenu på mellem 0-124 mio. kr. Afgiftsprocenten er, efter i en periode at have været meget lav endda 0 % i visse perioder, på vej op og udgør 2,83 % for første kvartal 2009.

Det er landsstyrets opfattelse, at det offentliges andel af ressourcerenten indenfor fiskeriet i dag er for lav. En højere ressourcerente kan opnås ved eksempelvis at fjerne nogle af de restriktioner, der er på fiskeriet i dag, for eksempel afskaffelse af landingspligten eller fjernelse af det nuværende skel mellem indenskærs og udenskærs fiskeri. En strukturtilpasning i fiskeriet hen imod højere produktivitet og rentabilitet vil også kunne medvirke til en højere ressourcerente. Endvidere kan man udbrede ressourcerenten til flere fiskearter.

3.3.2 Ikke-levende ressourcer

Et andet område, som kan bidrage til Landskassens indtægter, er en ressourcerente på eksport af is og vand. Siden 2001, hvor landsstyret vedtog is- og vandeksportloven, har landsstyret udstedt tre udnyttelsestilladelser til virksomheder, der ønsker at eksportere is eller vand fra Grønland.

I 2006 gav landsstyret Greenland Spring Water ApS tilladelse til at udnytte og eksportere kildevand fra Lyngmarkskilden ved Qeqertarsuaq. Virksomheden fik herefter en periode på tre år til at undersøge de kommercielle muligheder, inden en egentlig eksport kunne påbegyndes. Disse undersøgelser har vist, at mulighederne for at afsætte grønlandske vandprodukter på det internationale marked er til stede.

For at få lov til at påbegynde en egentlig produktion, skal virksomheden ansøge om en miljøgodkendelse, en veterinærgodkendelse, en godkendelse af virksomheden og godkendelse af en ophørsplan for virksomheden.

I starten af 2008 meddelte Greenland Spring Water ApS til landsstyret, at de nu var klar til at ansøge om de resterende godkendelser. Landsstyret har derfor siden marts 2008 forhandlet med Greenland Spring Water ApS for at få de sidste vilkår omkring opstart af en kildevandsproduktion på plads. I denne forhandling har der også været en forhandling om, hvor meget Greenland Spring Water ApS skal betale for udnyttelsen af ressourcen kildevand.

Landsstyret har i februar 2009 sammen med Greenland Spring Water ApS underskrevet de sidste godkendelser herunder aftalen om royalty.

Greenland Spring Water ApS' opstart af en eksportvirksomhed i Grønland er et positivt gode for hele det grønlandske samfund, da dette sammen med den øvrige eksport er med til at forbedre handelsbalancen. Herudover skaber royaltyaftalen en ekstra indkomst til Landskassen samtidig med, at opstarten af kildevandsproduktionen ligeledes skaber nye arbejdspladser i Qeqertarsuaq. I begyndelsen af deres produktion påregner Greenland Spring Water ApS at køre med to holdskift, mens de på sigt håber, at kunne udvide til tre holdskift.

Ressourcerenteafgifter / royaltybetaling er velkendt indenfor olie- og mineindustrien. Til brug for vurderingen indenfor hårde mineraler er der udarbejdet en sammenligning af økonomiske og skattemæssige vilkår i en række lande for udnyttelse af mineraler, således at de økonomiske vilkår i Grønland kan sammenlignes med andre relevante lande. De andre lande er udvalgt som repræsenterende såvel stærkt udviklede lande for mineraludnyttelse som lande, der kan betegnes som frontier-lande.

Det generelle mønster for så vidt angår *Government take* er, at der opkræves selskabsskat samt en beskeden udbytteskat. Derudover har nogle af de veletablerede minelande som Sydafrika, Canada

og Australien indført royaltyopkrævning. For de lande, som ikke har indført royalty-modeller, gælder, at mineindustrien i det store hele beskattes på samme niveau som enhver anden industriel virksomhed.

Grønland opkræver et Government take på 37 %, hvilket er på niveau med eller over etablerede minelande som Sverige, Norge, Chile og Sydafrika. Andre veletablerede minelande som Canada, Rusland, Norge og Australien opkræver et højere Government take mellem 40 - 56 %.

Det er derfor landsstyrets opfattelse, at et frontier-land som Grønland i øjeblikket ikke er i en konkurrencemæssig position, hvor det vil være hensigtsmæssigt at indføre en ressourcerenteafgift, som bringer skatte- og royaltyopkrævning på niveau med Canada og Australien.

Det område, som især har interesse med hensyn til provenu fra ressourcenter, er kulbrinteområdet, hvor der kan blive tale om et meget stort provenu, såfremt den nuværende efterforskning resulterer i en egentlig udvinding af olie og gas.

Med henblik på en vurdering af Grønlands internationale konkurrencedygtighed sammenholdt med en vurdering af det grønlandske systems evne til at tilgodese offentlige interesser, har Hjemmestyret gennemført en ny undersøgelse af skatte- og royalty-systemet rettet mod olieindustrien.

Undersøgelserne viser, at Grønland opkræver en lidt højere samlet skatte- og overskudsroyalty sats end New Zealand og Færøerne, som er de nærmeste konkurrenter til Grønland med hensyn til at tiltrække investeringer fra olieindustrien. Der opkræves i Grønland en såkaldt progressiv overskudsroyalty, dvs. at den offentlige andel af overskuddet stiger, når overskuddet fra olieaktiviteter stiger.

Landsstyret finder derfor, at Grønland har et passende niveau for opkrævning af skatte- og overskudsroyaltyafgifter. En ændring af det nuværende niveau forudsætter et markant gennembrud i den geologiske viden, som øger prospektiviteten i Grønland mærkbart.

Ressourcerenteafgifter bliver ikke det, der inden for den næste korte årrække redder Landskassen i den nuværende konjunktursituation. Men generelt skal vi til at skabe grundlag for en bedre økonomisk udnyttelse af de naturgivne ressourcer. Dette betyder, at vi ved at opkræve ressourcerenteafgifter på vand og is, fiskeri, vandkraft, hårde mineraler samt olie og gas på længere sigt skaber grundlag for at øge Landskassens indtægter. Derfor skal vi arbejde på at skabe grundlag for, at de naturgivne ressourcer i større grad end hidtil kommer til gavn for hele Grønland.

3.4 Produktiviteten

Lande har basalt to veje til økonomisk rigdom: held eller effektivitet. Lande, der er så heldige, at de har betydelige kendte og økonomisk værdifulde naturforekomster i forhold til befolkningstallet, vil

være eller blive meget rige – i hvert fald i den periode, hvor forekomsterne endnu ikke er udtømte. En række olielande i især Mellemøsten er eksempler på dette.

Undersøgelser af produktivitetsudviklingen i forskellige lande viser, at øget indsats af arbejdskraft via længere arbejdstid og øget indsats af realkapital kun kunne forklare omkring 25 pct. af produktionsstigningen, mens de resterende 75 pct. af produktivitetstigningerne blev realiseret på anden måde. Meget vigtige faktorer var bedre viden og uddannelse, men mindst lige så vigtigt var det, at arbejdskraft og realkapital blev flyttet fra erhverv, hvor indkomsterne var relativt lave, til erhverv, hvor indkomsterne var relativt høje.

I tråd med resultaterne fra produktivitetstudierne har landsstyret i april 2008 med rapporten *Tilpasning af arbejdsstyrken til nye væksterhverv* understreget behovet for overflytning af arbejdskraft til disse erhverv, hvor der kan påregnes høje indkomster. Denne problemstilling lå også til grund for udformningen af kommissoriet for Fiskerikommissionen. Heri blev det fremhævet, at arbejdskraft ikke skal fastlåses i en samfundsmæssig uhensigtsmæssig struktur, og at fiskeriforvaltningen i det hele taget skulle have en struktur, der støtter nødvendige strukturændringer i fiskerierhvervet i forhold til andre erhverv. Det er således afgørende for en høj langsigtet økonomisk vækst at understøtte en overflytning af arbejdskraft i takt med, at de nye beskæftigelsesmuligheder kan udnyttes.

Ønsket om en høj økonomisk vækst er en del af baggrunden for, at der i de senere år er omallokeret flere og flere ressourcer til uddannelse i finanslovene. Konkret har landstyret en målsætning om, at $\frac{2}{3}$ af den grønlandske arbejdsstyrke i 2020 skal have en kompetencegivende uddannelse.

3.5 Infrastrukturinvesteringer og affaldshåndtering

Der er ønsker om store investeringer i havne og lufthavne. Atlanthavnen i Nuuk er således overbelastet, hvilket skader produktiviteten og arbejdsmiljøet. På lufthavnsområdet er der behov for længere landingsbaner i Nuuk og Ilulissat, der kan muliggøre beflyvning med større flytyper.

De kommende års infrastrukturinvesteringer vil indebære et finansieringsbehov i milliardklassen. Disse penge skal primært findes hos private investorer. Der er derudover behov for at sikre en tidssvarende affaldshåndtering, som er miljø- og sundhedsmæssig forsvarlig.

3.5.1 Havne og lufthavne

En effektiv og smidig trafikstruktur er af stor betydning for rejse- og transportomkostningerne både internt i landet og i forhold til den internationale trafik. For at styrke den trafikale infrastruktur er der behov for store investeringer i de kommende år. Specielt er der behov for anlæggelse af en ny Atlanthavn i Nuuk og længere landingsbaner i Ilulissat og Nuuk.

Længere landingsbaner i Ilulissat og Nuuk

Anlægsoverslag for udbygning af lufthavne fastslår, at udbygninger af landingsbaner vil være meget kostbart, naturligvis afhængigt af de ønskede længder. En udbygning af landingsbanerne i Nuuk og Ilulissat til 1.199 meter vil koste henholdsvis 109 mio.kr. og 70 mio.kr. En udbygning af landingsbanerne til 1.799 meter vil koste henholdsvis 570 mio.kr. i Nuuk og mellem 733 og 822 mio.kr. i Ilulissat afhængig af sikkerhedszonens bredde. En udbygning af landingsbanen i Nuuk til 2.200 meter vil koste 780 mio.kr.

Ny Atlanthavn i Nuuk

En udvidelse af havnekapaciteten i Nuuk har længe været stærkt tiltrængt. I dag står hverken kajforhold eller det tilhørende bagland mål med det faktiske behov. Endvidere er de interne trafikforhold på havnen overbelastede. Disse forhold hæmmer produktiviteten i havnen og fører til højere priser for kunderne. Hertil kommer, at overudnyttelse af havnen medfører en sikkerhedsmæssig risiko for personalet.

En ny Atlanthavn kan etableres for mellem 300 mio. kr. og 450 mio. kr. afhængig af hvilken kajlængde, der vælges for den nye havn. Hertil kommer følgeinvesteringer i infrastruktur på omkring 100 mio.kr.

Finansiering

Ønsker om og behov for investeringer i ny infrastruktur overstiger Landskassens økonomiske formåen. Landskassen har ikke økonomisk råderum til alene at realisere etablering af store havneanlæg og større lufthavne i Nuuk, Ilulissat eller andre steder.

Landsstyret har derfor valgt at arbejde med nye ejerskabs- og finansieringsmodeller baseret på en høj grad af privat ejerskab, hvor drift og anlægsomkostningerne dækkes af brugerbetaling. Finanskrisen har medført, at det er blevet vanskeligere og dyrere at optage lån til den type af projekter, lige som der stilles større krav til rentabiliteten. Derfor må det nu forventes, at det kun vil være muligt at etablere finansieringsløsninger for landingsbaner op til 1.199 meter i Nuuk og Ilulissat, som kan dokumentere en høj afkast af den investerede kapital og en begrænset risiko.

I forbindelse med Nuuk Atlanthavn arbejdes der med en aktieselskabskonstruktion, hvor Hjemmestyret og Sermersooq Kommune bliver medejere og dermed får indflydelse, men samtidig overlader en væsentlig del af ejerskabet og dermed beslutningskompetencen til private aktører. Den mulige forretningskonstruktion for Nuuk Atlanthavn med delt offentligt og privat ejerskab er aldrig tidligere blevet anvendt i forbindelse med infrastrukturinvesteringer i Grønland.

3.5.2 Affaldshåndtering

Der er behov for en stor indsats for at sikre en tidssvarende affaldshåndtering, som er miljø- og sundhedsmæssig forsvarlig. I den forbindelse har landsstyret udarbejdet en affaldshandlingsplan,

som sætter mål for, hvad vi ønsker at opnå de næste mange år samt synliggør, hvilke omkostninger der er forbundet herved.

Affaldshandlingsplanen indeholder også aktiviteter, der vedrører mere globalt orienterede miljøproblemer såsom minimering af ressourceforbrug og CO₂-udledning.

De samlede investeringer i perioden 2010-2021 udgør ca. 400 mio. kr. I år 2021 vil det medføre, at drifts- og administrationsomkostningerne på affaldsområdet vil være ca. 75 mio. kr./år højere end i dag. Det er mange penge, der skal findes. Derfor skal en indsats på affaldsområdet også prioriteres i forhold til alle de andre opgaver, Grønland står over for.

En af de store udfordringer bliver at finde finansieringsløsninger, som både Hjemmestyret, kommunerne, borgerne og virksomhederne kan leve med. En mulighed kan være, at Nukissiorfiit får ejerskab af forbrændingsanlæggene og koordinerer affaldsforbrændingen med varmforsyningen med henblik på at udnytte overskudsvarme bedst muligt. Denne løsning vil kunne bidrage til både en mindskelse af CO₂-udledningen og en forretningsmæssig lånefinansiering af forbrændingsanlæg, såfremt Nukissiorfiit bliver omdannet til et aktieselskab.

Med andre ord vil løsningen kunne tilgodese et dobbelt formål, nemlig finansiering af en del af affaldshandlingsplanen og en nedbringelse af CO₂-udledningen.

4. Uddannelsesområdet

Landsstyrets uddannelsesindsats vil fortsat have fokus på at få flere af folkeskolens afgangselever videre i et uddannelsesforløb og flere ikke-faglærte ind i et udviklingsforløb. De traditionelle sektorer mangler stadig uddannet arbejdskraft og landsstyret forventer, at de mange potentielle erhvervsudviklingsmuligheder i væksterhverv vil kræve endnu mere af arbejdsstyrken, hvad angår kompetencer, færdigheder og uddannelse. Samtidig vil effektive uddannelses- og udviklingstiltag også kunne kvalificere en stor del af den befolkningsgruppe, som i dag ikke har opnået en formel uddannelse til at varetage bestemte opgaver i samfundet.

De nye teknologiske landvindinger indenfor informationsteknologien skal fremover medvirke til at binde hele uddannelsessystemet og Grønland mere sammen og mindske det uddannelsesmæssige gab, der i dag findes mellem by og bygd. Teknologiens muligheder må derfor udnyttes, så det bliver muligt at tilbyde mere kvalificeret undervisning i fag og fagområder, hvor der i dag mangler kvalificeret undervisning. Elever i både byer og bygder skal have bedre betingelser for at erhverve de nødvendige kundskaber og færdigheder for at få en videreuddannelse på et internationalt niveau.

Meeqerivitsialak er netop igangsat med henblik på at give flest mulige førskolebørn en god og aktiv start på livet. Gode og relevante pasnings- og aktiveringsmuligheder tidligt i barndommen, skaber gode forudsætninger for en god og tryk skolestart. Folkeskolen skal fortsætte kvalitetsudviklingen, hvor fokus må være at skabe mere rummelige og vedkommende skoler for alle elever i landet.

Hele gymnasieområdet er overgået til hjemmestyret pr. 1. januar 2009. Landsstyret har igangsat et reformarbejde med henblik på, at flere unge kan få tilbudt og gennemføre en gymnasial uddannelse, der i kvalitet ikke står tilbage for tilsvarende uddannelser i andre lande.

Endelig agter landsstyret, at bevare fokus på studievejledningen. Forklaringen på frafald blandt uddannelsessøgende skal også søges i de studerendes personlige og sociale forhold. Mange studerende har oplevet situationer i deres liv, der kan hæmme deres uddannelsesmæssige og menneskelige udfoldelsesmuligheder - ofte med frafald fra uddannelsen til følge.

4.1 Folkeskolen

Sommeren 2008 afsluttede den første Atuarfitsialak-årgang deres skolegang, efter at have fulgt den nye folkeskoleforordnings undervisningsprincipper og indhold fra 6. klassetrin. De første elever, der har fulgt hele skoleforordningen vil forlade folkeskolen i 2013. Det er på nuværende tidspunkt for tidligt at sige, hvorvidt folkeskolereformen er begyndt at få effekt på kvaliteten af undervisningen og elevernes udbytte heraf. Men efter udmeldinger fra erhvervsuddannelserne og gymnasierne at dømme, ser det allerede ud til, at reformen er begyndt at bære frugt, hvad angår elevernes kundskaber ved uddannelsesstart.

Folkeskolen i tal

Der var ca. 10.271 elever på landsplan i den grønlandske folkeskole fordelt på 24 byskoler og 54 bygdeskoler i skoleåret 2007-2008. Ca. 85 % af skoleeleverne går i skole i byerne. Heraf bor 357 elever fra bygder og færeholdersteder på kollegium.

Tabel 4.1: Fordeling af elever og lærere mellem byer og bygder i skoleåret 2007-2008

	By	%	Bygd	%	I alt
Elever	8.734	85,0	1.537	15,0	10.271
Undervisere	930	78,3	258	21,7	1.188
Uddannede undervisere	740	85,9	121	14,1	861
Ikke uddannede undervisere	190	58,1	137	41,9	327

Kilde: 1. oktober indberetninger fra kommunerne 2007

Samme skoleår var der ansat 1.262 pædagogisk personale i hele skolevæsenet, hvoraf undervisningen blev varetaget af 861 uddannede undervisere, herunder 105 forskolelærere. Samme år var der ansat 327 ikke-uddannede undervisere svarende til 27 % i folkeskolen. En væsentlig del af undervisningen gennemføres derved af ikke pædagogisk uddannet personale. 42 % af de ikke-uddannede undervisere er ansat i en bygdeskole. Godt 86 procent af de uddannede lærere bor i en by, hvilket svarer til elevfordelingen mellem by og bygd.

Tabel 4.2: De samlede ansatte i folkeskolen i skoleåret 2007-2008

Ansatte	Antal	%
Undervisere	1188	94,1
Ledere	74	5,9
Ansatte i alt	1262	100
Uddannede undervisere	861	72,5
Timelærere	327	27,5

Kilde: 1. oktober indberetninger fra kommunerne 2007

Som det fremgår af tabel 4.3 er knap 80 % af undviserne i byerne uddannede.

Tabel 4.3: Ansatte i byskolerne i skoleåret 2007-2008

Ansatte	Antal	%
Undervisere	930	93,6
Ledere	64	6,4
Ansatte	994	100,0
Uddannede undervisere	740	79,6
Timelærere	190	20,4

Kilde: 1. oktober indberetninger fra kommunerne 2007

Landsstyret har nedsat en arbejdsgruppe med henblik på at komme med anbefalinger til, hvordan lærermangelen kan mindskes. Arbejdsgruppens foreløbige anbefalinger går bl.a. på, at

rekrutteringen af lærere fra Danmark og det øvrige Norden samt engelsktalende lande skal intensiveres.

4.2 Bygdeskolerne

Der var 1537 bygdeelever fordelt på 54 skoler i skoleåret 2007-2008. Dette giver et gennemsnitligt elevtal på 28,5 elever for bygdeskolerne, fordelt på folkeskolens 9 første klassetrin. Som det fremgår af tabel 4.4, er der 11 skoler, der har under 10 elever, 13 skoler har under 20 elever. Ca. 70 % af skolerne har under 40 elever.

Tabel 4.4: Elevfordeling i bygdeskolerne i skoleåret 2007-2008

Bygdernes elevtal	Antal skoler	%
Under 10 elever	11	20,4
Under 20 elever	13	24,1
Under 40 elever	14	25,9
Under 60 elever	10	18,5
Over 60 elever	6	11,1
	54	100,0

Kilde: 1. oktober indberetninger fra kommunerne 2007

Hovedparten af undervisningen i bygderne bliver gennemført af ikke uddannede undervisere, som udgør ca. 53 % af underviserne. 9 bygdeskoler, med tilsammen 104 elever har ingen uddannede undervisere. På 17 bygdeskoler, med tilsammen 532 elever er kun op til 1/3 af underviserne uddannede. På 18 bygdeskoler, med tilsammen 407 elever er andelen af uddannede undervisere mellem 33,3 – 66,6 %. På kun 10 bygdeskoler, med tilsammen 466 elever, er andelen af de uddannede undervisere højere end 2/3. Kun 3 bygder har fuld lærerdækning.

På grund af elevtal og lærerdækning undervises eleverne i bygderne ofte i ikke-årgangsdelte klasser. Afhængig af organisering og pædagogik, kan dette have betydning for effektiviteten af undervisningen. Hvis undervisningen alene organiseres som klasseundervisning og ikke ud fra enkelte elevers behov og forudsætninger, kan dette naturligvis resultere i, at nogle elever vil opleve, at undervisningen enten er for svær eller for nem.

Tabel 4.5: Ansatte i bygdeskolerne i skoleåret 2007-2008

Bygder	Antal	%
Ansatte	268	100
Undervisere	258	96,3
Ledere	10	3,7
Uddannede undervisere	121	46,9
Timelærere	137	53,1

Kilde: 1. oktober indberetninger fra kommunerne 2007

Det er overordentlig vanskeligt at rekruttere og fastholde uddannede lærere i bygderne. Et andet væsentligt problem for bygdeskolerne er, at det er vanskeligt at opretholde et fagligt højt niveau

med små enheder, som bygdeskolerne udgør. Det er vanskeligt at dække alle fagområder og fag på en tilfredsstillende måde, når normeringen kun omfatter op til 15 lærere i de største bygder og ca. 4-5 lærere i de fleste bygder. Når hovedparten af de ansatte samtidig er ikke-uddannede timelærere, er det vanskeligt, hvis ikke næsten umuligt, at opretholde en undervisning med en acceptabel kvalitet.

Desuden spiller en række omgivelsesfaktorer en rolle for bygdeelevernes gennemførelse og udbytte af deres skolegang, f.eks. tilgang og mulighed for indlæring af fremmedsprog, begrænsede akademiske læringsmiljøer herunder begrænsede fritidsmuligheder, ingen eller få forbilleder med uddannelse, begrænset adgang til viden og informationer. Mange bygdeskoleelever møder stort set kun det danske eller engelske sprog i sprogundervisningssammenhænge og i medierne. De får sjældent mulighed for at bruge et fremmedsprog aktivt, hvorfor der er risiko for, at erfaringer med fremmedsprog ikke bliver anset som en nødvendighed i hverdagen. Desuden spiller situationen på førskoleområdet i bygderne en rolle for, hvorvidt eleverne er skoleparate ved skolestart.

Den anden hæmsko for bygdeskole elevernes udbytte af skolegangen er, at de må flytte til byen, når de skal færdiggøre skolegangen. Det kan være en hård og traumatisk oplevelse for nogle børn at skulle flytte fra familien til et ukendt og uvant liv på et skolehjem i byen i en alder af 14-15 år. Bygdebørnene vil også opleve, at de fagligt vil stå tilbage i forhold til en række områder samtidig med, at de skal lære at begå sig i byen. Et liv på et skolehjem kan derfor være en stor omvæltning for et barn, særligt hvis skolehjemmet ikke kan tilbyde et støttende og nærværende ophold.

Erfaringerne fra de midlertidige efterskoler indikerer også, at bygdeelever, der har boet på skolehjem har tilegnet sig en række adfærdsformer, som ofte bærer præg af manglende voksenkontakt. Dette kan bl.a. give sig til udtryk ved manglende forståelse for udstukne rammer og krav. En undersøgelse fra 2004 konkluderer, at 36,4 pct. af bybørnene har gennemført en studieforberedende eller erhvervskompetencegivende uddannelse. Kun 20,5 pct. af bygdebørnene har gennemført en tilsvarende uddannelse.

I forhold til elevtal kan man konkludere, at antallet af undervisere procentuelt er lidt højere for bygderne end byerne. 15 % af eleverne bor bygder. Mens andelen af undervisere er på 21 %. Dermed er ressourceindsatsen lidt højere for bygderne. Dette modsvarer dog af, at størsteparten af undviserne ikke har formelle uddannelser til at varetage undervisningen.

Dette bør give anledning til at tænke nye baner med hensyn til at få bragt kvalificeret undervisning ud til bygderne. Storkommunerne bør medtænke lærersituationen i deres bygdeskoler, når der ligger undervisnings- og aktivitetsplaner for årets undervisning i kommunen. Der bør f.eks. overvejes indført "turnusordninger", hvor kvalificerede undervisere fra byskolerne i perioder kan give intensive og velplanlagte undervisningsforløb i relevante fag og fagområder i bygderne. Endvidere kan der indføres mentor eller supervisionsordninger for timelærere, hvor uerfarende undervisere

bliver tilknyttet en erfaren underviser, der bl.a. kan være med til at planlægge undervisningen og rådgive under hele undervisningsforløbet, bl.a. ved brug af internettet og IT.

Den nye lov om efterskoler giver mulighed for, at elever kan tage 9. og 10. klasse på en efterskole. Det vil derfor være hensigtsmæssigt at tage med i betragtning, hvorvidt bygdeskoleelever fortsat skal bo på skolehjem eller om det ikke vil være mere hensigtsmæssigt at etablere yderligere efterskoler, der kan varetage undervisning og omsorg for elever fra bygderne.

Dette bør give anledning til at tænke i nye baner med hensyn til at få bragt kvalificeret undervisning til børn fra bygderne. Storkommunerne står over for en stor opgave med at sikre bygdebørnene en tilfredsstillende undervisning. Dette kan enten ske ved, at forøge antallet af uddannede lærere i bygderne eller ved i højere grad at flytte eleverne til byerne med tidssvarende undervisningstilbud.

4.3 Uddannelsesplanen

Siden iværksættelsen af uddannelsesplanen i 2005, er der sket meget på uddannelses- og efteruddannelsesområdet i Grønland. Ved tilrettelæggelsen af uddannelsesplanen, blev forløbet inddelt i to faser. I første fase, som går frem til 2012, er initiativerne primært rettet mod to målgrupper, nemlig de unge, der lige har forladt folkeskolen og de ikke-faglærte i arbejdsstyrken under 50 år. I anden fase frem mod 2020 vil der stadig være fokus på kompetenceudvikling af de ikke-faglærte og derudover på de videregående uddannelser, så de unge, der i fase 1 har taget en studieforberegende uddannelse kan komme videre i uddannelsessystemet, så de er klædt på til at være med til at skabe fremtiden.

Tabel 4.6: Udviklingen i antal aktive på ungdomsuddannelserne ved årets udgang i det pågældende år

	2005	2006	2007	2008
GU, HHX & HTX	827	831	865	971
Erhvervsuddannelser	1098	1246	1313	1439
Total	1925	2077	2178	2410

Kilde: Grønlands Statistik

I september 2008 blev der afholdt en stor konference i Katuaq, hvor der blev evalueret på indsatsen og de iværksatte tiltag i løbet af de første tre år med uddannelsesplanen, ligesom de fremtidige muligheder og udfordringer blev diskuteret. Konklusionerne pegede blandt andet på, at der fortsat bør gøres en stor indsats for at nedsætte frafaldet på uddannelserne, og at en af de store årsager til, at de unge afbryder deres uddannelser, er de skift eller omstillinger, de skal igennem, når de starter på uddannelse og undervejs i selve uddannelsen. Eksempelvis er det svært at flytte hjemmefra til en anden by i Grønland for at starte uddannelse, idet alt er nyt og anderledes. Derudover er det svært at være i gang med en erhvervsuddannelse og skulle flytte frem og tilbage mellem skolen og lærepladsen.

Statistikken viser, at der er flere, som er i gang med en uddannelse. Men der mangles stadig lærere og pædagoger til at uddanne børnene og forberede dem til ungdomsuddannelserne. Manglen på uddannede lærere betyder, at undervisningen i særlig høj grad i yderdistrikterne, kan være mangelfuld eller ikke eksisterende. For nogle børn kan det betyde, at skoleundervisning og dermed mulighed for at uddanne sig i voksenlivet indebærer, at man skal flytte fra det sted, hvor man har boet, ind til en større by, hvor der er tilstrækkelig lærerkapacitet. Det er svært at tage dette skridt. Men for mange kan det være en nødvendighed for god skolegang og mulighed for en egentlig uddannelse.

Piarsarsarfiit er en del af løsningen for de, der er for gamle til folkeskolen, i form af enten AEU eller visitation til kompetenceudvikling på kurser. Men for de børn, der stadig er i skolealderen, skal vi som samfund tænke på fremtiden og på hvilke muligheder, der skal gives disse børn. På konferencen i Katuaq nævntes det som en mulighed at fjernundervise via computer og internet. Tiltag af denne slags er dog fortsat på idestadiet og i mellemtiden har vi et antal børn, som ikke får tidssvarende mulighed for at uddanne og udvikle sig.

Der bliver lavet mange kampagner lige nu for at få flere unge til at gå i gang med en uddannelse. Når de unge har valgt og er startet på en uddannelse, arbejder man så på at fastholde dem i uddannelsen gennem forskellige tiltag.

På ATI i Maniitsoq har man indført en madmorordning, der sørger for, at de unge får noget ordentlig mad, en vigtig forudsætning for at kunne lære og tage imod undervisning. Men madmoren lærer også de unge at planlægge og lave maden selv, at gøre rent og vaske tøj. De unge lærer gradvist selv at klare en dagligdag, med de udfordringer, der er. Målet er da også, at de kan klare det hele selv, når de kommer videre i uddannelsessystemet eller ud på arbejdsmarkedet. Denne ordning kunne med fordel kopieres af andre institutioner, men der skal være tid og rum til, at de unge også har overskud til at lære dette. En forudsætning for at klare voksenlivet godt er, at man lærer nogle redskaber til at kunne gøre det.

Grønland har indgået en partnerskabsaftale med EU, som betyder, at EU giver et betydeligt beløb i budgetstøtte til at forstærke uddannelsesindsatsen. Aftalen løber i første omgang frem til 2013, og den passer således fint med uddannelsesplanens langsigtede mål frem mod 2020. Hjemmestyret er derfor i gang med at planlægge aktiviteterne på uddannelsesområdet grundigt og langsigtet. I den forbindelse skal Hjemmestyret kunne redegøre for og dokumentere, at planerne bærer frugt – både overfor samfundet i forbindelse med Landstingssamlingerne, men også overfor EU i årlige afrapporteringer af uddannelsesplanens mål og resultater.

Landsstyret ser stadig udviklingen af Piarsarsarfiit som en meget vigtig og central opgave, som foregår i tæt samarbejde med kommunerne. Selve driften af Piarsarsarfiit er en kommunal opgave, mens udviklingen i forhold til brug af internet løsninger, prøveudvikling, karaktergivning og især

vejledning og udvikling af dette område er en opgave, der varetages af Hjemmestyret i tæt samarbejde med kommunerne. Uddannelsesplanens succes er afhængig af den enkelte Piareersarfik, der visiterer til uddannelser, hvad enten det er studieforberedende, erhvervs- eller kompetencegivende uddannelser. Den lokale Piareersarfik er stedet, hvor den enkelte borger kan gå ind og få hjælp og vejledning til valg af uddannelse og de udfordringer, der følger med. Derfor er den enkelte Piareersarfik en vigtig brik i uddannelsessystemet. Piareersarfiit har også som opgave at udsluse via vejledning til revalidering, flex-job, værkstedstræning, jobtræning mv. på arbejdsmarkedsområdet. På realkompetenceområdet forestår de både internt opkvalificerende undervisning, og vejledning i forhold til opkvalificering indenfor et specifikt område på en brancheskole.

I en konjunkturedgang vil en af konsekvenserne være, at arbejdsløshedstallene vil stige. Dette betyder, at de offentlige økonomiske råderum sættes yderligere under pres som følge af overførsel til de arbejdsløse. En alternativ løsning kan være at bruge de penge, der skal overføres til de arbejdsløse, til at uddanne de personer, der bliver ramt af arbejdsløshed. Denne løsning vil kunne bidrage til både at mindske arbejdsløshedstallene og højne uddannelsesniveaet.

Med andre ord vil løsningen kunne tilgodese formålet om, at en større del af befolkningen i Grønland skal have en uddannelse.

Bilag A: Den økonomiske situation

Perioden fra 2004 til 2007 har båret præg af en positiv konjunkturudvikling, hvor der har været et fald i ledigheden og vækst i bruttonationalproduktet. Samtidigt er importen steget, mens eksporten har været forholdsvis stabil, hvorfor handelsbalancen er blevet forværret. De lave rejsepriser og stigende oliepriser er blandt andet skyld i denne udvikling. Inflationen er i 2008 steget markant, som følge af afgiftsstigninger.

Tabel A.1 opsummerer de økonomiske nøgletal for perioden 2004 til 2008.

Tabel A.1: Økonomiske Nøgletal for 2004 til 2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Bruttonationalprodukt (real vækst i %)	2,6	1,0	2,6	1,0	
Ledighed (medio ledighed)	1.854	1.682	1.547	1.501	1.143 ¹
Handelsbalance (mio. kr.)	-987	-1.165	-1.308	-1.310	
Import (mio. kr.)	3.269	3.591	3.656	3.643	
Eksport (mio. kr.)	2.282	2.426	2.348	2.332	
Detailomsætning (ændring i %) ²	-0,2	3,7	2,6	-1,7	-0,3
Forbrugerpriserne (ændring i % over 1 år) ³	2,3	1,4	2,9	1,7	8,2
Indbetalt indkomstskat (ændring i %)	6,2	11,0	5,1	4,4	3,3

Kilde: Grønlands Statistik, Grønlands Hjemmestyre

1. Vækst

Der har været vækst i Grønlands økonomi siden 2004, med vækst tal på 2,6 % og 1,0 % i 2006 og 2007. I 2008 skønnes det, at der har været en positiv vækst, hvorimod der i løbet af 2009 med stor sandsynlighed vil ske en afmatning og muligvis en negativ vækst som følge af den internationale konjunkturafmatning.

Et fald i rejkevoter og rejsepriser bidrager til, at der i løbet af 2009 med stor sandsynlighed vil ske en afmatning og muligvis en negativ vækst. Dertil vil byggeaktivitetsniveauet og uddannelsesindsatsen få indflydelse på udviklingen. Hvis byggeaktivitetsniveauet øges vil det påvirke væksten positivt. Ligeledes vil en højere uddannelsesindsats medvirke til, at væksten på både mellemlangt og langt sigt vil øges.

Ved at satse på byggeri af eksempelvis vandkraftværker, anlæg til udnyttelse af overskudsvarme, kollegier og uddannelsesinstitutioner samt en generel satsning på uddannelse under lavkonjunktoren

¹ Pr. 3. kvartal 2008

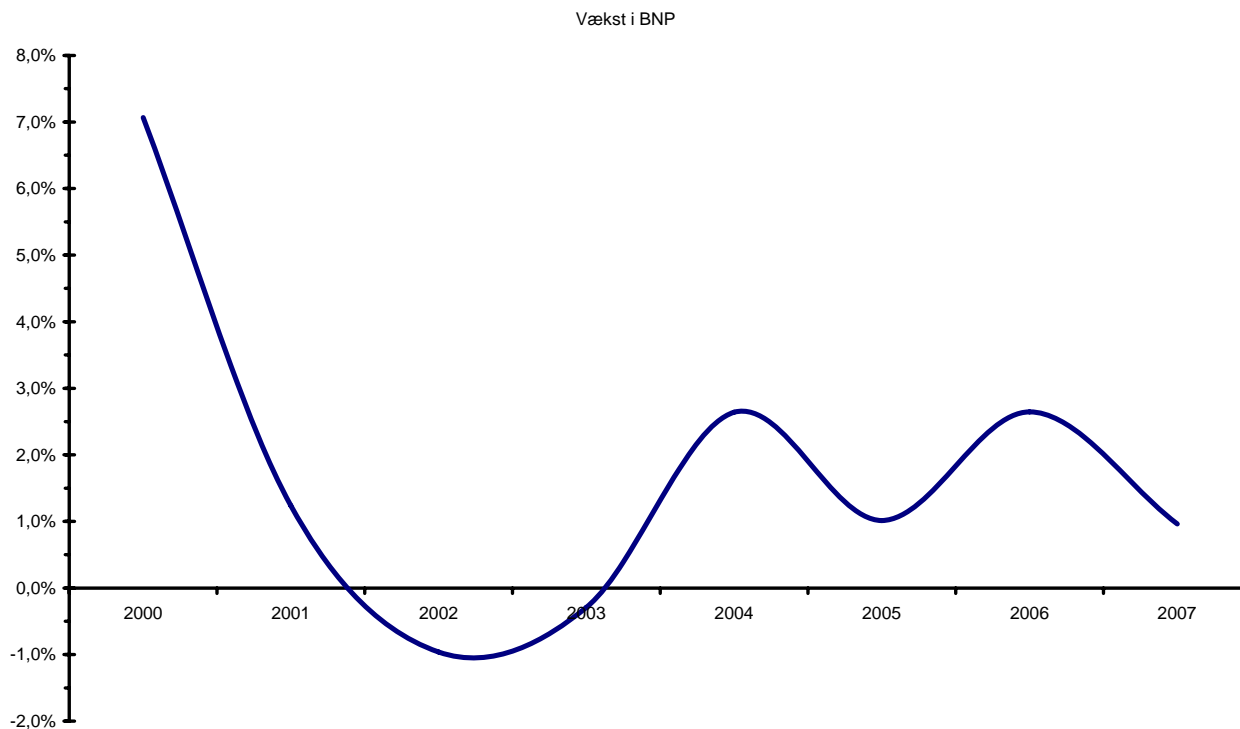
² 1. kvartal til 1. kvartal

³ Fra juli til juli

får samfundet således bedre mulighed for at fastholde væksten på kort sigt og øge væksten på mellemlangt og langt sigt.

Figur A.1 viser væksten i BNP fra år 2000 til 2007.

Figur A.1: Væksten i BNP fra 2000 til 2007

Kilde: Grønlands Statistik

2. Ledigheden

Ledighedstallene for Grønland viser en rekordlav ledighed. Medio ledigheden for 1. til 3. kvartal 2008 er lavere end i de foregående år.

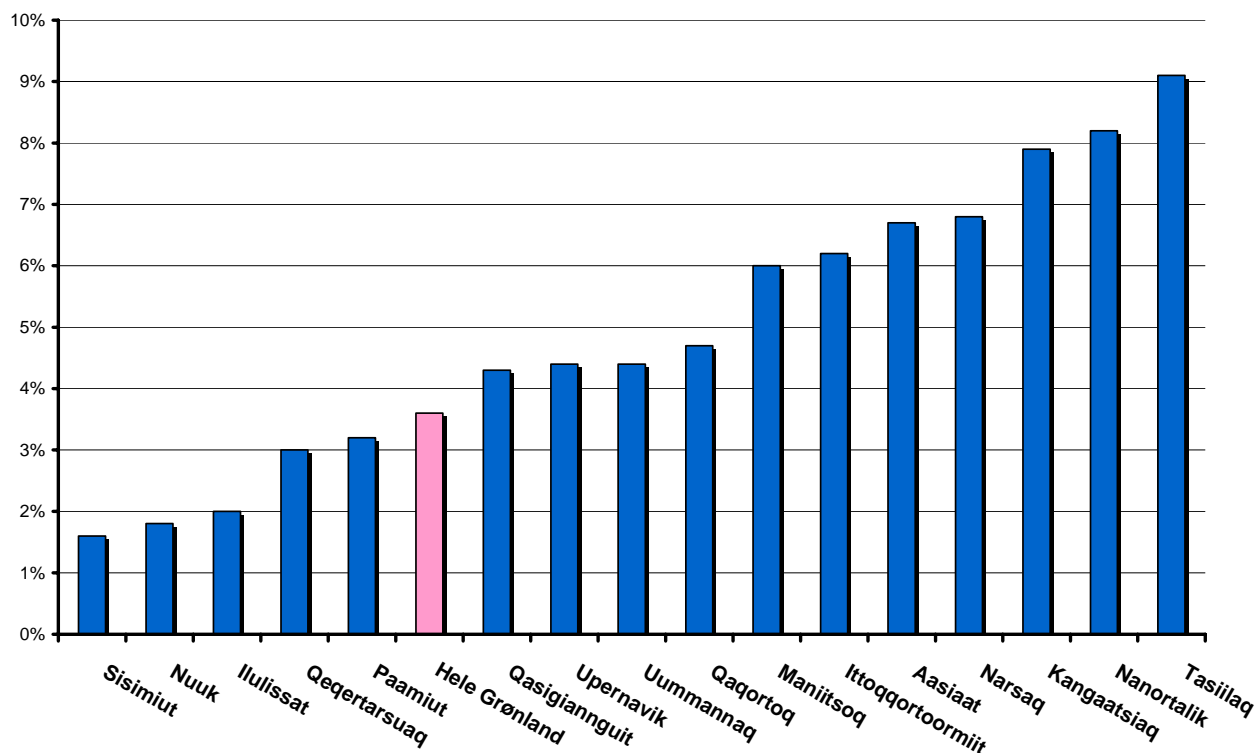
Andelen af ledige udviser store geografiske forskelle, hvor de større byer har lavere medio ledighed end de mindre samfund og yderdistrikterne. Således var ledigheden lavest i Sisimiut, Nuuk og Ilulissat, hvor medio ledigheden var ca. 2 % af den potentielle arbejdsstyrke. Derimod var medio ledighedsprocenten i Tasiilaq, Nanortalik og Kangaatsiq på henholdsvis 9,1 %, 8,2 % og 7,9 %.

Et andet kendetegn ved ledigheden er, at den primært rammer personer uden en kompetencegivende uddannelse. I 2007 stod gruppen af ufaglærte for 84 % af landets samlede registrerede ledighed. Det understreger behovet for den ekstra uddannelsesindsats.

Det kan forventes at recessionen vil være med til at øge ledigheden, specielt blandt de ufaglærte, hvorfor der vil være en højere ledighedsprocent i 2009 end i 2008.

Figur A.2 viser ledighedsprocenten for arbejdsstyrken i alle byer i Grønland.

Figur A.2: Medioledighedsprocenter fordelt på byerne i 3. kvartal 2008

Kilde: Grønlands Statistik

3. Udenrigshandel

Handelsbalancen udviste i 2007 et underskud på 1.310 mio. kr. De foreløbige udenrigshandelstal for de tre første kvartaler af 2008 indikerer et stigende underskud i samhandelen med udlandet.

Tallene for Grønlands udenrigshandel i 3. kvartal 2008 viser, at både importen og eksporten er steget i forhold til de tal, der er for samme periode i 2006 og 2007. I forhold til 2007 er eksporten af rejer og torsk steget markant, hvilket har bidraget til stigningen i eksport.

Det samlede handelsbalanceunderskud kan forventes at stige yderligere i 2009, i og med at rejeeksporten forventes at falde som følge af lavere TAC og i og med at eksporten af guldmalm bortfalder.

4. Privat forbrug

Detailomsætningen, som er en indikator for udviklingen i det private forbrug, har været faldende i både 2007 og 2008.

Der kan være en række grunde til faldet. Dels var der i 2007 afgiftsstigninger, og dels er der et øget forbrug på køb af ejerboliger i Grønland. Denne ændring i forbrugsmønster kan medføre en substitution af forbrug, væk fra detailvarer.

Den indbetalte indkomstskat er i perioden 2004 – 2008 gennemsnitligt steget med 6,0 % om året, dog med en mindre stigning på 3,3 % i 2008 i forhold til de forrige år, jf. de økonomiske nøgletal i tabel A.1. Det tyder på, at der er sket en opbremsning i indkomststigningerne

5. Prisudviklingen

Prisniveauet i Grønland er højt sammenlignet med Danmark, hvilket hæmmer landets konkurrenceevne. Det er derfor vigtigt, at prisstigningerne i Grønland holdes under niveauet i Danmark.

De grønlandske forbrugerpriser er fra 2007 til 2008 steget med 8,2 %. Afgiftsforhøjelser på spiritus, cigaretter og sukker i efteråret 2007 er en vigtig faktor for samlede prisstigninger. Dog spiller de stigende fødevarerpriser også en væsentlig rolle. Priserne på varer så som kornprodukter er steget på verdensplan og Grønland har været ramt heraf med stigninger på knap 10 pct. fra juli 2007 til juli 2008. Der har også været en betydelig inflation i Danmark i 2008, som også er udtryk for de generelle prisstigninger på verdensplan. Der kan forventes en væsentlig lavere inflation i 2009 i forhold til 2008.

Tabel A.3 viser forbrugerprisernes ændring i % over 1 år.

Tabel A.3: Forbrugerpriserne (ændringen i % over 1 år)

	2004	2005	2006	2007	2008
Grønland	2,3	1,4	2,9	1,7	8,2
Danmark	1,2	1,8	1,9	1,7	3,4

Kilder: Grønlands Statistik, Danmarks Statistik

6. Det offentliges udgifter og indtægter

Indtægter og udgifter for Hjemmestyret i perioden fra 2005 til 2012 og kommunerne i perioden fra 2005 til 2008 er vist i tabel A.4.

Tabel A.4: Økonomiske Nøgletal for den offentlige sektor 2005-2012

	2005	2006	2007	2008 [‡]	2009 [‡]	2010 [‡]	2011 [‡]	2012 [‡]
Landskassens Udgifter	5.311	5444	5.925	6.163	6.319	6.184	6.147	6.304
- heraf anlæg	492	700	1.003	974	815	806	823	809
Landskassens Indtægter	-5.585	-5.484	-5.659	-5.863	-6.009	-5.923	-5.951	-5.974
DAU-saldo	-274	-40	267	300	311	261	196	330
Kommunernes Udgifter	2.507	2.452	2.604	3.058				
- heraf anlæg	245	265	259	402				
Kommunernes Indtægter	-2.518	-2.866	-2.966	-2.901				
Resultat	-11	-149	-102	157				

Kilder: FL2009, samt KANUKOKAs budgetter og regnskab.

[‡]= Budgettal

Hjemmestyret har ført en ekspansiv finanspolitik med stor stigning i anlægsudgifterne. Hjemmestyrets øgede udgifter sker først og fremmest på investeringer i vandkraftværker og i uddannelsessektoren.

Landskassen fik i 2007 et underskud på 267 mio. kr. mod et budgetteret underskud inkl. tillægsbevillinger på 430 mio. kr., hvilket blandt andet skyldes et mindre forbrug på familieområdet.

I Finansloven for 2009 og frem til 2012 budgetteres med et underskud på DAU-saldoen på henholdsvis 311, 261, 196 og 330 mio. kr. Det samlede budgetterede DAU-underskud for perioden er således på i alt 1.099 mio. kr. Heraf skyldes 1.207,8 mio. kr. udlån til Nukissiorfiit i forbindelse med bl.a. byggeri af vandkraftværker.